FIDES, RELIGIO, MORESQVE AETHIOPVM SVB

Imperio Pretiosi Ioannis (quem vulgo Presbyterum Ioannem vocant) degentium, vna cũ enarratione confœderationis ac amicitię inter ipsos AEthiopum Imperatores, & Reges Lusitaniæ initæ, DAMIANO a Goes Equite Lusitano autore ac interprete.

Aliquot item Epistolæ ipsi operi insertæ, ac lectu dignissimæ Helenæ auiæ Dauidis Preciosi Ioannis, ac ipsius etiam Dauidis, ad Pontificem Romanum, & Emanuelem, ac Ioannem Lusitanię Reges, eodem DAMIANO a Goes, ac Paulo Iouio interpretibus.

Deploratio Lappianæ gentis, ipso etiam DAMIANO a Goes autore.

LOVANII
Ex officina Rutgeri Rescij,
M. D. XL.
Men. Sep.

 DAMIANVS A GOES EQVES LVSItanus, Paulo Pontifici Romano Tertio S.P.D.

NVLLA est res, in qua vberius niti debeamus, quam vt totus terræ orbis (si id aliter fieri non poterit) labore, sumptu, martyrio, ac omniū nostrum cruciatibus, ad Christi fidem alliciatur, allectusque vt sub vnum ordinem, & viuendi ritum redigatur. Cuius rei cura, tibi Paule Pontifex Maxime, qui vt primus Episcopus, & Christi vicari9, eius vniuersali Ecclesiæ præsides, cæteris nobis omnibus, magis debetur. Quamobrem tuum est officium (quod etiam iam cum magna spe omnium incepisti) calamitatibus, quibus quotidie opprimitur, mederi, & opera, & studio tuo efficere, vt vni soli Christo totus mundus pareat, ac credat. cū vero crediderit, vt tibi, monitisque tuis veluti Petri successori, in omnibus, quę ad salutem animarum spectant, obediat. Quod cum euenerit, dicemus te autore, prophetiam vnius pastoris, & ouilis adimpletam esse. Cuius rei palmam si obtinueris, quis profecto Pontificum, te vel honore, vel felicitate, vel merito antcibit? vel cui triplicem tiaram maiori iure concedemus quam tibi? quam vt consequaris, tē

A ii pora

pora, licet alioquin infelicia, magnas tibi occasiones nunc præstant, infelicia, inquam, ob eas calamitates, quas in Europa medendas habes. A nemine enim acrius impetimur, q̃ a vicino hoste. Nunc vero vt has molestissimas curas, quæ tibi (vt scio) perpetuo cordi sunt, omittamus, ad alias mitiores veniamus, quæ cum magna spe coniunctę sunt, vt alter & nouus quodammodo orbis, cum Christi fide, tuæ sanctitatis maiestatem, et imperium agnoscat. Quapropter si hæc negotia ita tractaueris, vt te quasi gubernatore ecclesia, tum Europęa, tũ AEthiopica, vitatis periculis, et naufragijs, in portum salutis veniat, de te canemus illud propheticũ Sapientię canticum, Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illumi nabo omnes sperantes in domino. videte, quoniam non soli mihi laboraui, sed omnibus exquirentibus veritatem. Adest nũc demum tempus, in quo hanc prophetiam, per te adimpletum iri cõfidim⁹. adsunt hic AEthiopes, gens magna & Christi auidissima, cuius sanctissimus Imperator amicitiam Europæorum Christianorum cupiens ad te, & ad inuictissimos Reges Lusitaniæ, legatos misit, per quos, vt ex eius epistolis apparet, non tantum sibi Christianam amicitiã, & charitatem cupit a principibus Europęis impertiri, verum etiam eosdem

quos

(quos assidue in acerbissimis discordijs nouit versari) ad Christianam concordiam pientissime adhortatur. Res sane ob quam omnes, pudore affici debemus. Surrexit iam Regina Saba, et vocat nos in iudiciũ, errata nostra reprehendens. Adimplent Christi prophetię, & quos ipse elegit, paulatim ab ipso consortio dilabũtur, eiusq́ pręcepta, & promissa deuoluũtur ad eos, qui Ethnici & a Christo alieni reputabantur. Is enim AEthiopum Imperator, cum omnib⁹ suis regnis, vt ex nostra enarratione apparebit, sub tua disciplina viuere cupit, nec quicquam magis optat. Nec etiã ignorat ex Apostolorum doctrina, quã in octo libris digestam habet, Episcopo Romano, omnium Episcoporũ totius orbis principatum deberi, cui plane, sanctecq́ parere vult, ab eocq́ in Christi Ecclesiæ institutis, bene & sancte instrui. ad quod viros doctos sibi dari orat, atq́ exorare auide affectat. nec eo contentus, vt suarũ etiam postulationũ in posterũ extet memoria, petit, vt huius rei fides maneat in Pontificum annalibus, vt sic ab historia Ecclesiastica, eius epistolę, ac pijssima optata illuminentur, & posteritas intelligat, quo tempore, sub quoq́ Pontifice hæc gesta fuere. Viros autem doctos, sacrarumq́ literarum disciplina, & aliarum artium bene instructos, non dubito, quin tua sanctitas iã ad

cum

eum transmiserit, aut omnino sit missura. Quorũ doctrina & industria, simul cũ sermone, & labore nõnullorum, quos iã serenissimi Reges Lusitaniæ Emanuel, et Ioannes eius filius miserunt, facies vt omnes Christiani in AEthiopia, & India degentes, sensim legibus Romanorũ Episcoporũ (quos Christi vicarios non reformidant fateri) pareant. Quibus tandem tua opera nobiscum per verã religionem cõiunctis, ac in vno ouili simul, & sub vno pastore Christo congregatis, intelligemus sup nos omnes domini misericordiam confirmatã, & eius regnum omnium sęculorum, et dominationẽ eius omnium generationum esse, & tunc omnis caro benedicet nomini sancto eius in sęcula. Et ne prolixior sit exhortatio mea q̃ꝫ oportet, præsertim ad eum, cuius vitę ac doctrinę omnes ęmuli sum9, & esse debemus, ad exordium enarrationis me conferam, quam aliquantulo altius repetam, vt sic clarius ostendam, quibus principijs hæc sanctissima Preciosi Ioannis, & Regum Lusitanię amicitia, & fœdera inita sint, sperãs me, dum quę vera, & legitima sunt, enarro, animos legẽtium incendere posse, & ad huiusmodi munera allicere, quo Christi fides vberius, in omnibus terræ angulis propagetur, prędicetur, colaturq́ꝫ.

ANNO

ANNO ab ortu Seruatoris humani generis Christi M.cccc.xxxiii.vita functo Ioãne Lusitaniç Rege eius noĩs primo, cognomento bonæ memoriç, q Lusitaniã a Castellanorũ incursionibus, oppugnationibusq;, quibus eã ferme totã populauerant, liberauit, inter alios, quos reliquit filios, Henricus cçteris omnibus, in disciplinis, prçcipue Mathematicis doctior fuit, qui propter sola astrorum studia cœlebs vixit, ac vt cursus stellarũ accuratius meditaretur, vitam in sacro promontorio, quod caput sancti Vincentij dicitur, egit, quẽ locum propterea, quod in eo cœlum raro turbidũ efficitur, elegit, ne nubibus interpositis instrumentis, quibus ad rationem eius muneris vtebatur, cõsyderatio cœlestium cursuum impediretur. Is aũt Hẽricus, vt fructus studiorum suorum capesseret, id quod iam ex multis vigilijs compertum habebat, nempe Atlanticum Oceanum, in Indicum, rursus Indicum in Atlanticum profluere, nauib9 proprijs suis, ac sumptibus constituit inuestigare, quibus iterum atq; iterum missis, bonã partem litoris Atlantici penetrauit, in quo oppida, & ciuitates, insulçq; permultæ reperte sunt. Quibus in locis omnibus Christi fides eius opera innotuit, inibiq; templa quoq; erecta sunt, prçsertim in insu-

lis

lis olim desertis.quarum prima insula Lignorum, quæ vulgo Madeira vocatur,nunc celeberrima,& frugifera est. Tandem , vt sunt res mortalium instabiles,anno salutis nostrę. M.cccc.lx. die xxiiii. Octob.morte interceptus,has nauigationes, quoniam expers matrimonij erat,ad coronā regni, tāquam fundum hęreditarium transmisit.quæ per man⁹ traditæ,ad tempus Ioannis secundi eius nominis, sine aliqua externorum regum,ac principum æmulatione,aut inuidia deriuatę sunt. Quo Rege viuente,Colombus Genuēsis,vir nauticę artis peritus,ab ipso Rege,cui occidentalium Indiarum nauigationes ostendere pollicebatur,repulsus, ac inauditus,dimissusq; auxilio,auspicioq; Ferdinandi,& Elizabet Regum Castellę, illud iter feliciter tentauit,ac prouincias illas amplissimas,& magni emolumenti primus repperit,& qua nauibus adiri poterant,commonstrauit. Is autem Ioannes cū diu animo voluisset res Oriētalium Indiarum,de quarum vbertate scriptis antiquorū,multa, & varia prodita erant,inter alios immensos labores,& sumptus,quibus nō pepercit,viros aliquot lingua Arabica edoctos,ad illas prouincias,prę sertim ad Preciosum Ioannem mittere decreuit. Quorum duo fuerunt , Alfonsus a Paiua , natus ex Albo Castro. Alter vero Ioannes Petrus a Couilhā,vterq; Lu

ꝙ Lusitanus. Ii Schalabitano, septimo die Maij, anno a Seruatoris CHRISTI ortu millesimo, quadringentesimo, octogesimo sexto, iter suum facere auspicati sunt, & mercatores se semper simulantes, primum Barchinona, inde Neapoli, postea Rhodo, demum Alexandria iter facientes, Cayrum peruenerunt, ibi mercatorum sodalitium nacti, versus Thor iter ceperunt. In quo loco naui cõscensa, ad quandam vrbem, nomine Cuaquen, in litore AEthiopico sitam appulerunt. Postea Adenem nauigãt, inde Alfonsus iterum in AEthiopiam ad Preciosum Ioannem, Ioannes vero Petrus in Indiam proficisci inter se constituũt. Ioannes aũt Callecutio, Goa, ac toto Malabarorum litore peruestigato, Zofalam nauigauit. Inde rursus Adenem, hinc recta Cayrum profectus est, vt sodali suo inuento, in Lusitaniam ad Regem redirent (statuerant enim cum Adene discessissent, certo quodam tempore, ad eundem Cayri locum cõuenire) quo cum reuerterentur, a duobus Iudæis Lusitanis, quorũ alter Rabbi Abraham vocabatur, Beiensis, alter Ioseph Lamecensis, literas Regis Ioannis accepit, ab eisque intellexit, collegam suum Alfonsum inibi vitam morte commutasse. Iisdem literis præceptum erat, ne in patriam redirent, nisi Oromuzia perlustrata, ac Precioso Ioanne

ne salutato, de cuius statu Rex auidissime cupiebat certior fieri. Qua de causa Ioānes Petrus ignorans quæ Alfonsus eius collega, dum viueret, gesserat, iterum Adenem Rabbi Abraham socio repetit. Iosephum vero cum literis, quibus itinera sua, actaque significabat, ad Regem remittit. ūde quadā naui conscēsa, in Oromuziam nauigauit. In quo loco Abrahā Iudæo relicto, cui literas quoque ad Regem tradidit, Mecham versus nauigare constituit, quam cum iam in oculis haberet, cupido eum incessit montis Synai videndi. inde discessum est Thor. Rursus nauigatione vsus, faucib9 maris Erythręi transmissis Zeilam peruenit. reliqua deinde itinera vsque ad aulam Preciosi Ioannis pedibus emensus est, qui tunc tēporis Alexander vocabatur. cui humanissime acceptus, literas, quas habebat a Ioāne rege, tradidit, eique topographiā, quam vulgo mappam vocāt, quo nostras nauigationes perspiceret. in manus dedit. Is autem Alexander cum statuisset eum remittere, ne id faceret morte præuentus est. Quo mortuo frater in eius locum successit, cognomento Nau, sed ab eo nunquam idem Ioannes Petrus potuit facultatem in patriam redeūdi impetrare, eoque extincto, idem illi a filio Dauide regni hærede, denegatum fuit. Donatus igitur amplissimis muneribus, quę illi ad patriæ desyde-

riū

riũ leniendũ concessa fuere.(quãdo exire prouinciã non licebat) vxorem nobilem duxit, ex qua q̃ plurimos filios suscepit. Hunc nostri oratores, in ipsa aula Preciosi Ioannis inuenerũt, & allocuti sunt. A qua discedentes, anno millesimo, quingentesimo, vigesimosexto salutis nostræ, eum libenter in patriam reduxissent, atq; ipse quoq; eo redeundi, percupidus erat. sed id a Dauide obtinere nunquã valuerunt, respondẽte ad ipsorum preces, se illum virum, vna cum regnis suis, a patre Nau accepisse, eumq; pari cura, & amore cum ipsis regnis seruare velle, nec debere illum tædere AEthiopicæ vitę, apud quos tum a patre, tum ex sua liberalitate amplas diuitias, & ditiones accepisset. Is vt nostri asserunt, omniũ hominum ferme linguas callet. qua de causa, et pręcipue ob eius prudentiam, quæ eximia erat, tam auide ab AEthiopiæ Imperatorib9 retentus fuit. vnde res Lusitanicas eorumq; nauigationes exactissime cognouerunt. quibus sæpius recensendis, vt doctus et eloquens erat, AEthiopum nationem nobis conciliauit. Postmodum Ioanne secundo Rege mortuo, in eiusq; locum Emanuele felicissimo succedente, classe, cui pręerat Vascus a Gama, anno millesimo, quadringentesimo nonagesimoseptimo, Vlyssippone soluẽte, capiteq; Bonę spei primo superato, ad Indiam Ori-

entalem noſtri tandem peruenere. In qua varia bel la gerentes, multas prouincias ac ciuitates, ſub noſtrum imperium redegerũt. Quæ cum in AEthiopia, tum per finitimos, tum per aliquot Luſitanos, qui ad aulam Precioſi Ioannis tunc temporis ex India venerant, renunciata eſſent, Helena Dauidis auia, quæ ob tenellam ipſius Dauidis ætatem, adminiſtrationem regnorũ habebat, quẽdam Matthæum Armenium, virum multarum rerum, atq; linguarum peritum, in Luſitaniam ad Emanuelem Regem miſit, & quo maior autoritas, & fides legationi eſſet, quendam nobilem iuuenem Abeſynum miſit, quos ego ſępius in aula noſtra conueni, & familiariter allocutus ſum. Is enim Matthæus varijs itineribus, Goam ad Alfonſum Albuquercũ Proregẽ ꝑuenit, a quo humaniſſime accept⁹ ac liberaliter dimiſſus, noſtris nauibus, anno milleſimo quingenteſimo decimotertio, Vlyſſipponẽ appulit. Is corã Emanuele, legatione ſua expoſita, crucem cõcinnatã ex eo ligno, in quo Chriſtus pependit, Regi dedit, quã crucẽ frequentiſſime uidi, & ueneratus ſum, dũ frater meus Fructus a Goes, Regi cubicularius, eã in ſua cuſtodia haberet. Literę autem ſui principis, quas ſecum ad Emanuelem Regem tulerat, ſic loquebantur.

Epiſtola

Epiſtola Helenę auiæ Dauidis Precioſi Ioannis Aethiopum Imperatoris, ad Emanuelem Luſitanorum etc. Regem, ſcripta anno. M.D. IX.

IN nomine Dei patris, & filij, & ſpiritus ſancti, vnius ſolius in tribus perſonis dei, ſalus, gratia, & benedictio domini noſtri, & redemptoris Ieſu Chriſti, filij Mariæ virginis, nati in domo Bethlehemitica, ſit ſuper dilectum fratrem noſtrum Chriſtianiſſimum Regem Emanuelem, dominatorem maris, victorem ferorum incredulorūq; Maurorū. Dominus deus te bene fortunet, tibi victoriam de inimicis tuis donet, tuaq; regna & ditiones, per deuotas preces nuntiorum redemptoris Chriſti, nempe quatuor Euangeliſtarum, ſancti Ioannis, Lucæ, Marci, & Matthæi, longe lateq; dilatet, et extendat, quorum ſanctitates & orationes te ſeruent. Certiorem te facimus perquam dilecte frater, ad nos vſq; appuliſſe ex magna illa veſtra et eximia aula duos nuncios, quorum quidem alteri nomen erat Ioannes, qui ſe preſbyterū aiebat, alteri vero Ioānes Gomez, petijſſeq; a nobis commeatum & milites. Quare nos mittimus noſtrum Oratorem Matthæū, fratrem noſtri ſeruitij, cum venia patriarchæ Marci, q nobis dat benedictionē,

mittens

mittens presbyteros Hierosolymam, qui est pater noster, ac omnium nostrarum ditionum, columna fidei Christi, & sanctę trinitatis. Is de nostro mãdato misit ad magnum uestrũ ducem eorũ, qui ꝑ fide nostri Seruatoris Iesu Christi militant in India, ad illi significandũ, nos esse promptos ad mittendum tum commeatum, tũ milites, si necesse fuerit. Proinde fama accepim⁹ principem Cayri cogere magnam classem aduersus vestras copias, nimirum vt sese vindicet de iniurijs damnisque, per militię tuæ (quam in India habes) duces, sibi (vt vere nobis constat) sæpe illatis, quod deus sua sancta bonitate indies magis magisq; fortunare dignetur, vt cuncti tandem increduli, penitus sub iugũ mittantur.

Fuit olim princeps Cayri Sultanus, quã ciuitatẽ nunc occupat magnus Turca.

Nos itaq; aduersus illorum insultus missuri sumus militum copias, quę maneant ad fretum Mechę, scilicet BEB ALMANDEB, aut certe, si id tibi commodius videbitur, ad portum Iudæ, aut Thor, vt tandẽ auferas perdasq; huiusmodi Mauros, et incredules a facie terrę, ita vt dona, & oblationes quę afferuntur ad sanctum sepulchrum, deinceps non vorentur a canibus.

Iuda & Thor sunt ciuitates maritimæ ad sinum Arabicũ, quo Lusitani quotannis in Barbaros excursum faciunt.

Adest iam tempus illud promissum, quod, vt aiunt, Christus & mater eius Maria prædixere, quod scilicet in postremis temporibus oriturus esset

ſet e regionibus Francicis Rex quiſpiam, qui abo- liturus eſſet vniuerſum Barbarorum, & Mauro rum genus, & hoc ipſum quidem nunc tempus eſt quod CHRISTVS benedictæ ſuæ matri futu- rum promiſit.

Francicis.i. Christianis Europæis, Indi enim et Mahometani fere omnes Christianos Europæ generali nomine Francos uocant.

Porro quicquid Orator noſter Matthęus, uo bis dicturus eſt, id velut a noſtra ipſormm perſo- na profectum accipite, eiqꝫ fidem adhibete. Eſt ſi- quidem vnus inter noſtrę aulę pręcipuos, atqꝫ ob id illum ad vos mittere voluimus. Commiſiſſe- mus autem hæc veſtris nuntijs, quos huc legaſtis, ſed cepit nos metus, ne noſtra negotia, non ex no- ſtra ſententia vobis nota forent.

Mittimus ad vos per hunc noſtrum Oratorem Matthęum, crucem vnam, factam haud dubie ex fruſto ligni, in quo Seruator noſter Ieſus Chriſtus crucifixus fuit Hieroſolymis. Id autem ſacroſan- cti ligni fruſtum, ex Hieroſolymis ad nos allatū eſt. Porro ex eodem duas fecimus cruces. earum altera quidem apud nos manet, alteram vero de- dimus iſti noſtro Oratori, ad vos perferendam. Lignum nigri coloris eſt, pendetqꝫ ab exiguo ar- genteo annulo.

Cæterum ſi uobis uiſum fuerit, aut ueſtras fi- lias matrimonio iūgere noſtris filijs, aut noſtros fi lios dare ueſtris filiabus, id & nobis in primis

pergratũ erit, & vtrisq; vtile, & fraterni inter nos initium fœderis, quod quidem nuptiarum cõnubium, cum in præsentiarum, tum etiam in futurum, tecum inire percupimus. Reliquum est vt & salus, & gratia nostri redemptoris Iesu Christi, sanctęq; nostræ Dominæ Marię virginis, se extendat tum super vos, tũ super filios, filias, vniuersamq; vestram domum, Amen.

Ad hęc autem vos certiores facimus, si bella, exercitusq; coniungere velimus, satis uirium nobis futurum esse ad (diuino accedẽte auxilio) abolendũ vniuersos nostrę sanctę fidei inimicos. Verum nostra regna, & ditiões sic sunt in mediterraneis sita, vt nusq; in maria possimus erumpere. Quare nihil nobis est potentiæ in mari, in quo (deo laus) vos omnium estis potentissimi. Iesus Christus sit vobis auxilio, res enim, quæ in India per vos gestæ sunt, sunt profecto magis miraculosę, q̃ humanę. Quod si mille velis armare naues, nos et commeatum dabimus, & cuncta, quę ad eam classem opus erunt, abunde suppeditabimus.

Hanc epistolã cum aliquibus fidei, religionis, morũ, statusq; AEthiopum articulis, quos Matthęus coram Rege Emanuele, & eius concilio explicuit, hortatu Ioannis Magni Gothi Archiepiscopi Vpsalię, in regno Suetię, cũ quo in Prusia nõ vulgarem

rem contraxi amicitiam, ex idiomate Lusitanico, in quo eam conscriptam habebam, latinam feci, quæ postea cum ipsis quoq; articulis, me inscio, Antuerpiæ excusa est.

His ex legatis AEthiopum cognitis, Emanuel, vt erat & prudētissimus, & propagādę fidei Christianæ auidissimus, legationem instituit grauissimis, & ornatissimis viris instructam. cuius capita fuere Eduardus Galuanus, vir non minus ętate, q̄ prudentia, ac rerum vsu grauissimus, & Francisc9 Aluarez, sacerdos, ac Regi a sacris, & is quoq; senex, & morib9 inculpatis. quos vtrosq; de facie nouimus. Ii cum Matthæo sub Lupo Soarez Prorege ad Indiam nauigant, ac tandem Didaco Lupez a Sequeira, Prorege, qui Lupo Soarez successerat, cum instructa classe, quam aduersus Turcas parauerat, ad portum Arquicum nomine, in litore Erythręo, ac in ditione Preciosi Ioannis sitū deducuntur. ad quem locū appulsa est classis, anno salutis millesimo, quingētes. vigesimo, die secundo Aprilis, in quo itinere, in Camara maris Erythrei insula vita defunctus est Eduardus Galuanus, in cuius locum suffec.9 est Rodericus Limius, qui ab ipso Arquici portu, vigesimonono eiusdem mensis cum socijs eiusdem legationis, duce simul, ac comite Matthæo (nam Abesynus ille iuuenis, de quo su

 perius

ſuperius mentionem fecimus, e viuis iam diſceſſe-
rat)ad aulam Precioſi Ioannis contēdere cœpit.in
quo itinere quoque mortuus eſt Matthæus, aç in
quodā celeberrimo cœnobio, nomine Biſayn a no
ſtris ſepultus. Poſt cuius funebre officium, ad in-
ſtitutam profectionem redeunt, ac poſt maxima
itinera, labores infinitos, ingentia pericula, ad au-
lam Precioſi Ioannis perueniunt, a quo Roderi-
cus cum collegis honorifice excipitur, ac tandem
peractis mandatis, & acceptis, ad Emanuelem Re
gem remittitur. Is cum ſuis Arquicum profectus,
claſſem, cuius prætor Lodouicus Meneſius erat,
& quæ ea de cauſa appulerat, vt eos reduceret, nō
inuenit, quæ illos, quod ſerius aduenerant, expecta
re non potuit propter ventorum importunitates,
qui in illis plagis, miro naturę arcano, ſex perpe-
tuos menſes, ex vno cœli climate, deinde alteros il-
los ſex menſes ex aduerſo ſpirant, Arquici literas
inuenit apud præfectum oppidi, a prætore Lodo-
uico relictas, ex quibus Regis Emanuelis mortem
cognoſcit. Quamobrem iterum in aulam Preci
oſi Ioannis redeundum eſſe conſtituit. quo reuer-
ſo, Precioſus Ioannes ad Romanum Pontificem
ſcribit, literaſq; Franciſco Aluarez Romam ferē-
das cōmiſit. Ii omnes iam ſpacio ſex annorum in il
lis prouincijs commorati, tādem cū legato Aethi-
opico.

opico, quem Preciosus Ioannes ad Regem nostrũ mittebat, Arquici aliã classem regiam, quę eorum causa iterũ venerat, conscendũt, idque anno millesimo, quingentesimo, vigesimosexto, mense Aprili. Inde soluentes Indiam petunt, ac tandem longis nauigationibus, Vlyssipponem ad Regem Ioannem, anno millesimo, quingentesimo, vigesimo septimo, mense Iulio redeunt. qui oratorem AEthiopicum ob certas eius legationis causas, apud se ad annum millesimum, quingeniesimum, trigesimum nonum vsq; retinuit, Franciscumq; Aluarez ad Clementem Pontificem septimum cum literis Preciosi Ioannis, cuius orator ex Aethiopia uenerat misit, quas ipse Põtifex ex manibus eiusdẽ Francisci Aluarez Bononiæ, anno salutis millesimo quingentesimo, trigesimotertio, mense Ianuario, Carolo Quinto Imperatore præsente accepit. Quarum & aliarum ad Emanuelem, & Ioannem Reges interpretatio, Paulo Iouio viro erudito debetur, qui eas ex Lusitanico sermone, in quem tum versæ erant, Latinas fecit, vt iam hic videre licet.

Literę sereniſſimi Dauidis AEthiopiæ Imperatoris ad Emanuelem Portugallię,&c. Regem, ſcriptę anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoprimo, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris, vti ſemper fuit, cui non inuenitur principiũ, In nomine Dei filij vnici, qui eſt ſimilis ei, antequã ſit viſum lumen ſtellarum, antequã poneret fundamenta maris Oceani, alio autem tempore conceptus fuit in vtero virginis, ſine ſemine virili, & ſine nuptijs. In hunc enim modũ ſcientia erat officij eius. In nomine paracleti ſpiritus ſanctitatis, qui ſcit cuncta ſecreta, quæ ſunt, vbi antea fuit, omnium ſcilicet altitudinum cœli, quod ſine columnis, & abſq; vllis fulcimentis ſuſtinetur, qui ãplificauit terram, quę antea nõ erat creata, nec cognita ad oẽs ptes ab ortu ad occaſum, et a ſeptentrione ad Auſtrum. Nec iſte eſt primus, vel ſecundus, ſed eſt trinitas coniuncta in vno æterno creatore rerum omniũ, ab vno tantum cõſilio, & vno verbo, per ſæcula ſęculorum. Amen.

Has literas mittit Atani Tinghil, id eſt, thus uirginis, quod nomen eſt a baptiſmate, nunc vero in ipſo ſuſcepti regni initio, aſſumpſit nomen Dauid, dilectus

dilectus a Deo, columna fidei, cognatus stirpis Iudę, filius Dauid, filius Salomonis, filius columnæ Syon, filius seminis Iacob, filius manus Mariæ, filius Nau per carnem, Imperator magnæ & altæ AEthiopię, magnorum regnorum, & ditionum, & terrarum, Rex de Xoa, de Caffate, de Fatigar, de Angote, de Baru, de Baaliganze, de Adea, de Vangue, de Goiame, vbi Nilus oritur, de Damaraa, de Vaguemedri, de Ambeaa, de Vagne, de Tigri Mahon, de Sabaym, vnde fuit Regina Saba, de Bernagaes, & dominus vsque ad Nobiam finē AEgypti. Hæ literæ diriguntur Regi potentissimo & excellentissimo, semper victori Domino Emanueli, qui habitat in amore dei, et firmus permanet in fide catholica, filio Apostolorum Petri, & Pauli, Regi Portugallię & Algarbiorum, amico Christianorū, hosti, Iudici, Imperatori, domitori Maurorum, & gentium Africę, & Guineæ a promontorio, atq; insula Lunæ. Maris Rubri, Arabię & Persidis, & Armutię, magnę Indiæ, et omnium locorum earum, & omnium insularum, terrarum adiacentium, profligatori Maurorum, & fortium paganorum, domino arcium & altorū Castellorum, & murorum, propagatori fidei Iesu Christi. Pax tibi domine Rex Emanuel, qui Dei fretus auxilio, Mauros occidis, & tua classe, tuo exerci

exercitu, & tuis ducibus vndiq; tanq̃ infideles canes expellis. Pax sit cum Regina vxore tua amica Iesu Christi, serua Mariæ virginis matris, ipsius Saluatoris totius mũdi. pax sit filijs tuis, nũc vti in virenti horto, & florentibus lilijs, mensa esculentis parata. pax filiabus vestris, quę sunt indumẽtis ornatæ, sicut palatia aulæis exornantur. pax affinib9 tuis, ex sanctorũ semine procreatis, sicuti dicit sacra scriptura, filij sanctorum sunt benedicti, & magni foris & intra domum. pax sit consiliarijs & officialibus tuis, potestatibus, & ius dicentibus. pax Ducibus tuis castrorum, & confiniũ, & omnium rerũ munitarum. pax omnibus gentibus, populis, et vrbibus, & cunctis inhabitantibus præter Mauros, & Iudæos. pax omnibus parochijs, & omnibus Christo, & tibi fidelibus. Amen.

Cognoui domine Rex, & mi pater, quod cũ ad te nominis mei fama, per Matthęũ oratorẽ nostrũ fuisset delata, statim Archiepiscoporum, & Episcoporum, ac Pręlatorũ magnum numerũ aduocari iussisti, qui de ea legatione Deo Christo gratias agerent, ipsumq; Matthęũ summo cum honore, & hilaritate fuisse susceptum, qua de re mirifice sum lætat9, & gratias pariter Deo egi, et hoc deuote fecit etiã populus meus. Dolui aũt cum ab his intellexi ipsum Matthęum in reditu suo dũ intraret fines

meos

meos in monasterio de Bisayn fuisse mortuũ, eũ au tem ego nõ miseram, quoniã adhuc puer erã vndecim annorum, vixdum suscepto regni sceptro, post mortem patris, sed Helena Regina, quam loco matris colebam, et regnũ pro me gubernabat. Is Mattheus mercator erat, Habrahã vocatus, sed sibi nouum nomen idcirco imposuerat, vt securius per fines Maurorũ iter faceret. Verũ is in Dabul a Mauris pro Christiano agnitus, in carcerem fuit coniectus. Quod cum significasset vestrorũ exercituum Prefecto, is misit fortes viros, qui Christianũ hominẽ e teterrimo carcere liberarent, maxime cũ didicisset eum esse legatum meũ. Itaq; illum ereptũ e manibus inimicorum, curauit vestris nauibus, ad conspectum vestrum transuehendũ. Is Matthæus meo nomine, tibi Regi mãdata exposuit, rescripsitq; se honorifice susceptum fuisse, & cumulate oĩs generis muneribus honestatum, quod & nuntij pariter vestri affirmabãt, quos magnus vestrę classis præfectus Didacus Lupez de Sequeira ad nos misit, q literas prẽsentarũt, quas afferre debuerat Eduard⁹ Galuanus, q in insula Camerõis diẽ obierat, quibus cõspectis literis, magnope sum gauisus, & Deo egi gratias, et tũ magnã cepi voluptatẽ, cũ pectora vestrorũ nũtiorũ crucib⁹ insignita cõspicerem, & experirer percunctando eos, ritus tenere

fidei

fidei Christianę, q essent verissimi, & illud me singulari deuotione iniecta vehementer permouit, qđ intelligerem iter in Aethiopiam inuentum esse, nō sine miraculo. Nam referebant prȩfectum classis, quum diu per mare Arabicum errasset, & propterea de inueniendo nostro portu desperasset, re infecta, redire in Indiam voluisse, maxime propter sęuas maris tempestates, sed in aurora opportune rubram crucē in coelo apparuisse, qua salutata, a nautis proras in eam partem esse conuersas, monstrātecꝫ deo repertum esse portū nostrum, quę res mihi pro miraculo visa est, & certe is classis prȩfect⁹ Deo debet admodum esse dilectus, postq̄ tātam ei felicitatem cōcessam videmus, quantam nemo ante eum a deo impetrare potuerit. De hac autem mutua legatione antiquitus prædictum fuit a Propheta in libro de vita, & passione sancti Victoris, & in libris sanctorum Patrum, quod Rex magnus Christianus, cum Rege AEthiopię esset cum mutua pace conuēturus, sed hoc nequaq̄ futurum existimabam diebus vitę meę. Verum deus certum sciebat, vt laudetur nomen eius, qui nūtium ad me detulit, vt ego pariter id mittere possem ad te patrē meum in Christo, & amicum, vt simus in vna fide, postq̄ a nullo alio rege Christiano nūtium aut certam noticiam habuerim. Hactenus circum me

Mauri

Mauri erant, filij Mahometis, & Gentiles, & reliqui sunt serui, qui Deum non agnoscunt, et alij qui ligna & ignem venerantur, & alij qui solem adorant, & alij qui serpentes Deos esse putant. cum his nũquam pacem habui, quoniam ad veritatem venire recusant, & frustra his prędicabam fidem, nũc vero conquiesco, & Deus quietem dono mihi dedit cum hostibus meis & tuis. Nam in finib⁹ meis cum armatus contra eos progredior, ipsi faciem & terga vertunt, & Duces, & milites mei, per campos de his victorias consequuntur. Neq; mihi Deus irascitur, vt dicit Psalterium, & Deus vota eorum Regum implet, qui iusta petunt, nec hoc ad laudem nostram pertinet. Nam Deo agendæ sunt gratiæ. is est qui mundum vobis dedit, & terram Gentilium perpetuo concessit, ac aliorum terras, quæ sunt a finibus vestris, ad initium Aethiopiæ. propterea ingentes Deo gratias ago, & prædico summam eius potentiam, cum sperem eorum populorum filios, qui in tuam ditionem venient ꝓcul dubio fidei veritatem esse cogni turos. quamobrem do gratias Deo, & spero quod filij vestri, & ego, & vos, de felicibus earum rerum successibus, abunde lętabimur. & vos Deo debetis continue supplicare, donec gratiam vobis det potiundi templi sancti in Hierusalem, quæ est in potestate ho

 stium

ſtium Chriſti, Maurorum, & Gentiliũ, & hæreticorum. & ſi hoc perfeceris, caput tuum omni laude pleniſſimum erit. Cęterum ex numero legatorum, qui ad me veniebant, cum prædicto Matthęo tres periere, & Præfectus magnus veſtræ claſſis deuenit apud Macua in colloquium cum Rege de Bernagais, qui eſt imperio meo ſubiectus, & ſtatim legatos ad me miſit, & munera ingentia, quæ mihi chariſſima fuerunt. Verum nomen veſtrum omni gemma, & theſauro mihi precioſius videtur. Sed hæc trãſeamus, & agamus inter nos, quo modo inuadere, & capere poſſimus alias infideliũ terras. Ego certe dabo millies cẽtena millia drachmarum auri, & totidem millia militarium virorum. Itemque materiam & ferrum, & cuprum, in vſum ædificandæ, et ornandæ claſſis, magnam etiam commeatus copiam. amice vna conueniemus, et quoniam non eſt cõſuetudinis, et dignitatis meę ad petendam pacem legatos mittere, et tu primus a me eam ſyncere quęſiuiſti, ad verificanda Chriſti verba. Nam ſcriptum eſt, Beati pedes, qui portant pacem. Et ego propterea ſum ad id paratus, more Apoſtolorum, qui erant vnanimes, et vnius cordis. O Rex, et pater mi Emanuel, vnus Deus te ſoſpitem velit, et ſeruet, qui eſt Deus cœli, et ſemper vnius ſubſtantiæ, nec iuueneſcit, nec ſeneſcit.

Is qui

Is qui a te nuntium attulit, Rodericus Lima vocabatur, legationis optimorum virorum princeps, et cum eo Franciſcus Aluarez, quem propter vitæ probitatem, et ſingularem religionem, et iuſticiam valde chariſſimum habui, maxime quod veriſſimis verbis, cum eſſet interrogatus de fide aptiſſime reſpondebat. Et ita debetis eum exaltare, et magiſtrum appellare, et dare ei officium conuertendi populos de Macua, et de Dalaca, de Zeila, et omnium inſularum maris Rubri, quoniam ſunt in finibus regnorum meorum, et ego ei conceſſi crucem, et baculum, in ſignum poteſtatis, et ita vos iubete, vt hęc ei concedantur, et creetur Epiſcopus illarum terrarum, et inſularum, quoniã hoc meretur, et idoneus eſt in hoc officio adminiſtrando, et tibi Deus plurimum benefaciet, vt ſemper ſis fortis contra hoſtes tuos, et eos cogatis ad pedes veſtros procidere, et Deus tibi vitam prolonget, et participem faciat regni cœlorum in optimo loco, ſicuti ego pro me optarem. Audiui autem auribus meis multa bona de te, et oculis video, quæ videre nequaquam credebam, et Deus cuncta de bono in melius ſuccedere velit, et ibi ſit ueſter locus ſupra lignum uitę, ubi eſt locus ſanctorum. AMEN.

Ego ſicuti filius paruulus, quæ iuſſiſtis feci, & faciam ſi venerint legati veſtri, vt inuicem mu-

tuis opibus adiuuemur. Singulis autem Oratoribus vestris, qui venient, sicut tum fecistis ad Mazua, aut Delacam, & ad portus intra angustias maris Rubri, ea tribuam, tribuiq; curabo, quę sienda significabitis, sicuti maxime desydero, vt in consilio, & rerum actione, prospere coniungamur. Nã cũ ad ea littora copię vestrę peruenerint, mature & ego cum meis exercitibus adero. Et quoniam in finibus meis nemo est Christianus, neque templa Christianorum visuntur, concedam vestris hominibus habitandas illas terras, quæ sunt proxime Maurorum ditioni, propterea opus est, vt coeptis vestris debitum finem afferatis. Interim mittitote ad me viros eruditos, atque etiam cęlatores imaginum auri & argẽti, & fabros cupri, & ferri, & stanni, & plumbi. item artifices, qui literis nostrę linguę, pro Ecclesia libros imprimant. item aliquos, qui ex auro bracteolas facere, & cum his inaurare alia metalla sciũt. Hi erunt in domo mea honestissime tractati, & si discedere voluerint, laborum suorum eis amplam mercedem soluam. Iuroque per Deum Iesum Christum Dei filium, me eos libere cum voluerint, esse dimissurum. Hoc autem peto fidentissime, quoniam mihi vestra virtus spectata est, & bonitas maxime agnita, & scio me amari abs te plurimum. et hoc agnoui certius,

tius, quod Matthæum mei gratia honorifice et liberaliter susceperitis, et remiseritis. Et ideo adnitor ea impetrare. neque hoc vobis pudorem afferat, nam omnia persoluam. Et id quod filius petit a patre, negari nõ debet. et tu es pater meus, et ego filius tuus, et simus coniuncti simul, sicut laterculus cum laterculo in pariete copulatur, ita duo in vno corde, & amore I E S V Christi consentimus, qui est caput mundi, & qui cum eo sunt, assimilantur laterculis in muro coniunctis.

AMEN.

Literæ eiusdē Dauidis Aethiopiæ Imperatoris, ad Ioannem huius nominis tertium, Portugalliç, et c. Regem, scriptæ anno millesimo, quingētesimo, vigesimoquarto, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris omnipotentis, creatoris cœli & terræ, & omnium rerum factarum, visibilium, & inuisibilium. In nomine Dei filij Christi, qui est filius, & consilium, & propheta patris. In nomine Dei spiritus sancti, paracleti, Dei viui, æqualis patri, & filio, qui locutus est per os prophetæ, spirando super Apostolos, vt gratias agerent, & laudarent Trinitatē perfectā in cœlo, et in terra, in mari, & in profundo semper, AMEN.

Mitto has literas & nuncium ego Thus virginis, quod est mihi nomen a baptismate, nunc vero cum Imperij sceptro assumpsi nomen Dauid, dilectus Deo, columna fidei, stirps Iuda, filius Dauid, filius Salomonis Regum Israel, filius colūnę Sion, filius seminis Iacob, filius de manu Mariæ, & filius Nau per carnē, maximo, et potentissimo, & altissimo Ioanni Regi Portugalliç, & Algarbiorū, filio Regis Emanuelis. Pax sit tibi, & gratia domini nostri Iesu Christi sit semp tecū, AMEN.

Eo

Eo tempore quo ad me relatum est de potentia Regis patris tui, qui Mauros fœdissimi Mahumetis filios debellabat, Deo gratias ingẽtes egi, propter incrementũ, et magnitudinem, & coronam cõseruatiõis, in domo Christianitatis. Similter summam cepi uoluptatem ex legatorum aduentu, qui uerba ipsius Regis, ad me detulerunt, ex quibus singularis amor, et noticia, et amicitia inter nos effecta est, ad eradicandos, expellendosque malignos Mauros, et incredulos Gentiles, qui habitant inter tua, meaq; regna. Dum essem in hac lætitia, audiui tuum, meumque patrem, prius esse uita defunctum, quam hinc legatos ad eum mitterem. Quamobrem gaudium meum in mœrorem subito conuersum est, ita ut in hoc cordis mei dolore, mecum etiam aulæ nostræ proceres, et Prælati Ecclesiastici, et qui in monasterijs sunt, omnesque demum subditi nostri vehementissimum luctum fecerint, ita vt voluptas primi nuntij, cum tristitia huius nouissimi exæquaretur. Domine a principio regnorum meorum hacten9 nulla legatio, nullusque nuntius, vel a Rege, vel a regno Portugalliæ ad me peruenit, nisi dum viueret Rex, tuus pater, qui Duces suos ad me misit, et proceres cum Clericis, et Diaconis, qui totum solennium missarum apparatum attulerunt.

Et propter

Et propterea maxime ſum lętatus, & eos honori-
fice ſuſcepi, & non multo poſt eos dimiſi, vt reuer
terentur cum honore, & pace. & poſtꝗ peruenerũt
ad portum maris, qui eſt in finibus meis, in mari
Rubro, nõ inuenere magnum Præfectum claſſis,
quem pater tuus miſerat, is enim non expectauit,
& de hoc me fecerat certiorem, quoniam non po-
terat expectare, cum eſſet moris veſtri, de triennio
in triennium magnum claſſis Prętectum creare.
Interim alius nouiter creatus aduenit, qua de cau-
ſa longiorem, ꝗ opus eſſet, moram legati contraxe
runt. Nunc vero mitto mandata mea per fratrẽ
Chriſtophorũ Licanati, cui nomen a baptiſma-
te eſt Zaga Zabo, nempe gratia patris, qui deſide-
ria mea coram vobis explicabit. & item ad Papam
Romanum mitto Franciſcum Aluarez, qui no-
mine meo pręſtet obedientiã, vti iuſtum eſt. O do-
mine Rex frater mi attende, & da operam amici-
tiæ, quam inter nos pater tuus aperuit, & crebro
mitte nuntios, & literas, nam eas magnopere vi-
dere deſydero, vti a fratre meo, nam id ęquum eſt,
cum ambo ſimus Chriſtiani. & Mauri, qui mali
ſunt, ſemper in ſua ſecta concordes exiſtunt, & nũc
profiteor me nolle in poſterum legationes Regis
AEgyptij admittere, nec aliorum item regum, qui
ad me ſæpe legatos mittebant, ſed ſolum celſitudi-
nis

nis tuæ, quos uenire maxime opto, quoniam reges Mauri me loco amici non habent, propter religionis dissensionem, sed amicitiam simulant, vt tuti⁹ & liberius mercaturam in nostris regnis exerceāt, inde magnum commodum consequuntur. Ingentem enim vim auri, cuius sunt auidissimi, e regnis meis exportant, cum parum mihi sint amici, & cōmoda eorum nullam mihi afferāt lętitiam. sed hoc tolerandum fuit. quoniam superiorum regum nostrorum vetus est institutum, & si eis nequaquam bellum infero, & penitus profligo, temperandum in hoc mihi esse arbitror, ne illi contra sanctum tēplum in Hierusalem violent, et diruant, in quo sepultura est Iesu Christi; quam Deus in potestate fœdissimorum Maurorum reliquit, & pariter solo ęquarent alia templa, quę sunt in Aegypto, & Syria. & hæc causa est, cur eos nō inuadam, & debellem, cuius rei me plurimum tędet. Etiam hoc mihi facilius persuadeo esse faciendum, quum neminem Christianum Regem habeam finitimum, qui me adiuuet, & cor meū exhilaret. Ego mi Rex nequaq̄ lætari possum de Christianis Europæis Regib⁹, cū eos audiā in vno corde minime cōsentire, vigereq́ inter eos bella. Estote simul oēs in vna cōcordia vnanimes. Deberetis enim inter vos certo fœdere esse contenti. Et certe si mihi Christianus

Rex finibus esset coniunctus, nunquam vna hora, ab ipso discederem, & de hoc non plane scio quid dicam, aut omnino faciam, cum hæc a Deo ordinata esse videantur. Domine mi mitte obsecro frequẽtes ad me nuncios. nam cum literas tuas video, vultum certe tuum intueor. Quoniam maior amicitia oritur inter longinquos, distantes, quam inter eos qui propinqui sunt, propter desyderium quo tenẽtur. Nam is qui reconditos habet thesauros, cũ eos oculis non videat, corde semper, & quidem vehementissime diligit, sicuti Dominus Iesus Christus in Euangelio dicit, Vbi thesaurus tuus, ibi cor tuum, ita cor meũ apud te est, quum tu ipse meus sis thesaurus, & tu pariter me, tuum thesaurum debes efficere, & cum meo tuum cor syncere copulare.
O Domine frater serua verbum hoc, nam es prudentissimus, & (vti audio) patri in sapientia similis, & de hac re cognita, statim Deo gratias egi, abiectoque dolore, gaudium a me susceptum est, & dixi, Benedictus sit filius sapiens, & magni capitis, filius Regis Emanuelis, qui sedet in cathedra regnorum suorum. Domine mi caue ne defatigeris, cum sis fortis non secus ac pater tuus. nec ostende debiles vires aduersus Mauros, & Gentiles. Nam eos cum Dei auxilio, adiuuãte virtute tua, facile debellabis & destrues. & non dicas tibi esse a patre tuo

vires exiguas. Nã eę sunt certe satis magnę, & Deꝰ semper opem feret. Mihi adsunt uiri, aurum, cõmeatus instar arenę maris, & stellarum coeli. Nos simul coniuncti totam Maurorum barbariem destruemus. neq; aliud a uobis peto, q̃ peritos uiros, qui meos milites in praelijs ordines seruare doceãt. Et tu Rex uir integrę aetatis existis. Rex Salomon duodecim annorum ętatis, imperium suscepit, habuitq; magnas uires, & patre sapientior fuit. Ego quoq; cum Nau pater meus excessit ab humanis, puer undecim annorum remansi, ingressusq; sedẽ patris, Deo dãte ampliores opes & uires eo sum cõsecutus. Nam in manu mea omnes finitimi & Regni Gentes existunt. propterea ambo gratias Deo agere debemus tanti accepti beneficij. Praebe mihi aures frater, & Domine. Nam hoc uno uerbo a uobis postulo, ut uiri docti, atq; etiam artifices mihi mittantur, qui imagines, et libros impressos, enses, et omnis generis arma militaria fabrificare sciant. Itẽq; architecti, fabri lignarij, et Medici, qui pharmaca cõponere, et uulnera curare didicerĩt. Cupio etiam eos habere, qui aurum in bracteas extenuare, et aurum, et argentum egregie caelare ualeãt, ac etiã aurum et argentũ e uenis terrae eruere, et metallorꝫ omnium fodinas exercere sciant. Praeter hos, apud me etiã chari erunt, qui plumbeas tegulas ducent,

& tegulas ex creta facere docebunt, omnes denique artifices mihi vsui erũt, & præsertim schlopetorũ. Adiuua me obsecro in his rebus, sicuti frater fratrem, & te Deus ita adiuuabit, & ab omni malo liberabit. Deus exaudiat orationes, & petitiones tuas, sicuti recepit sancta sacrificia in omni tempore, & in primis sacrificia Abel, & Noe quando fuit in arca, & illud Abraham, quando fuit in terra Madiam, & illud de Isaac, quando discessit a fossa iuramenti, & illud Iacob, in domo Bethleem, et Moysis in Aegypto, & Aaron in monte, & Ieson filij Nau in Galgala, & Gedeonis supra plagam, & Sampsonis, quando sitim habuit in terra sicca, & Samuelis in Rhama prophetę, & Dauid Nacira, & Salomonis in ciuitate Gabeon, & Helię in monte Carmelo, quando suscitauit filium viduæ mulieris e Richa supra puteũ, & Iosaphat in prælio, et Manasse quando peccauit, et ad deum est cõuersus, et Danielis in spelunca leonum, et trium sociorum Sydrach, Misach, Abdenago in camino ignis, et Annę ante altare, et Neemięnię, qui fecit muros cum Zorobobel, et Matathię cum filijs supra quartam partem mundi, et de Esau, supra benedictionem. Ita Domine, Deus recipiet tua sacrificia, et supplicationes, et te adiuuabit, et erit pro te contra omnes peruersitates in omni tẽpore, et singulis

gulis diebus. Pax sit tecum, et ego te amplector sanctitatis brachijs, et similiter singulos amplector, qui tibi sunt a consilijs sanctis Regni Portugalliæ. Itemq; Archiepiscopos, & Episcopos Sacerdotes, et Diaconos, virosque pariter et mulieres. gratia Dei, et benedictio virginis Mariæ matris Dei sit tecum & omnibus, AMEN.

Literæ eiusdem serenissimi Dauidis Aethiopiæ Imperatoris, ad Pontificem Romanum, scriptæ anno millesimo, quingentesimo, vigesimoquarto, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris omnipotentis, creatoris cœli & terræ, visibilium, & inuisibilium. In nomine Dei filij Iesu Christi, qui est idem cum ipso, a principio mundi, & est lumen de lumine, et Deus verus, de Deo vero. In nomine Dei spiritus sancti, Dei viui, qui processit ex Deo patre.

Has literas is ego Rex mitto, cuius nomen leones venerantur, et Dei gratia vocor Athani Tinghil, id est, Thus virginis, filius Regis Dauid, filius Salomonis, filius Regis de manu Mariæ,

filius

filius Nahu per carnem, filius sanctorum Petri, & Pauli, per gratiam, Pax sit tibi iuste domine, pater sancte, potens, pure, sacrate, qui es caput Pontificū omnium, & neminem metuis, cum nemo tibi possit maledicere, qui es vigilantissimus supra animas curator, & amicus peregrinantium, consecrate magister, & prædicator fidei, & earum rerum hostis, quę conscientiam offendunt. amator optimorum morum, vir sanctus, quem omnes laudāt, & benedicunt. O felix sancte pater, ego tibi reuerenter obedio, cum sis pax omnium, & cuncta bona merearis, & ita æquum, vt omnes tibi obediētiam pręstent, sicuti sancti Apostoli pręcipiunt apud Deū. Hoc vere vestrum est, ita etiam præcipiunt, vt veneremur Episcopos, Archiepiscopos, & Pręlatos: Similiter ut te loco patris amemus, & loco Regis uereamur, & tibi uti deo fidem habeamus. Proptetea dico ego humiliter, ad terram genibus flexis, tibi pater sancte syncero admodum corde, quod tu pater meus es, & ego filius tuus. O pater sancte potentissime, cur neminem unquam ad nos misisti, ut certius de uita, saluteq́ mea cognosceres, cū tu sis pastor, et ego ouis tua. bon⁹ etenī pastor sui gregis nunq̄ obliuisceretur, nec tibi a regionibus vestris nimiū semotus debeo existimari, vt nuncij ad me nequeant peruenire, cum ex remotissimis terrarū

regnis

regnis Portugalliæ Rex Emanuel filiꝰ tuus, Oratores ad nos commodissime miserit, & si Deus eū ad se in cœlum euocare distulisset, ea quæ tum agitabamus, procul dubio felicē exitum habuissent, nunc vero maxime opto prospera, & salutaria de sanctitate vestra, per certos nuntios audire. neque enim vnq̄ a sanctitate vestra verbum recepi, quum aliqua tantum a nostris, qui ex voto peregrinātur audierim. Sed hi cum neq; meo nomine proficiscātur, neq; quicq̄ literarum a vobis afferāt, incerta fide nobis percunctantibus, dicunt se ab Hierosolyma, deinde solutis votis, ad visitanda Apostolorum limina, Romam peruenisse, cum intelligāt ea loca facile peti, quod a Christianis teneantur, & certe summam capio ex eorum sermōibus voluptatem, quoniam dulcissima cogitatione sancti vultus tui imaginem intueor, quę mihi Angeli formæ simillima videtur, & illam sicuti angelicam me diligere, venerariq; fateor. Sed profecto mihi esset gratius atq; iucundius, verba tua, tuasq; literas deuotissime contemplari. Atq; ita nunc te oro, vt nuntium tuum cum benedictione ad me mittere velis ad exhilarandum cor meum. nam cum in religione, & fide cōsentiamus, id mihi ante omnia uidetur expetendum, suppliciterq; item oro, ut amicitiam meam, ad instar annuli, quem induis in digitum

gitum, & torquis aurei, quem humeris imponis, in intimum cor reponere velis, vt mei memoria nũquã ex animo vestro deleatur. Gratis etenim verbis & literis amicitia maxime crescit, cum eam sancta pax complectitur, e qua omnis humana lætitia facile prouenit. Quemadmodum enim is, qui vehementer sitit, frigidam maxime aquam desyderat, vt in sacris scripturis habetur, ita animus meus ex nunctijs, & literis, quæ ex remotissimis terris deferuntur, incredibile gaudium concipere solet. neq; tantummodo de sanctitate vestra, si aliqua audiero, verum si certa de singulis terræ Christianę Regibus referentur, mirum in modum lætabor, sicuti his accidit, qui prælianđo opima spolia reperiũt, & legũt, hoc enim facillime fieri potest, postquam Rex Portugalliæ totum id iter aperuit, qui ad nos iam pridem legatos suos misit cum strenuissimis equitibus. Dum autem pater meus adhuc esset in humanis, neq; tum, aut demum a quoq; alio rege Christiano, vel ipso Pontifice, aut nuntium, aut omnino literas recepimus. Quanq; in nostris Archiuis proaui nostri, earum literarũ memoria conseruetur, quas Papa Romanus nomine Eugenius, ad has terras misit, cum regnaret semen Iacob, Rex regum in vniuersa AEthiopia, Rex metuendus. Pręscriptio autem literarum hęc erat.
Euge-

Eugenius, Romanus Pontifex, filio dilecto nostro Regi, ex semine Iacob, Regi Regū in vniuersa Aethiopia, maxime metuendo, etc̄. In summa autem literarū, significabat filium; suū Ioānem Palęologum, qui biennio ante esset mortuus, Regē Regū Romęorū, ad sacrosanctam synodum celebrandā, euocatū fuisse, & cū eo Iosephū Patriarcham Constātinopolitanū venisse cū magno numero Archiepiscoporum, & Episcoporū, & oīs generis Pręlatorū, in quibus etiā fuissent Procuratores Patriarcharum Antiocheni, Alexādrini, et Hierosolymitani. Qui omnes se cum sanctæ fidei, & religionis amore firmiter coniunxissent, cōstitutaq; vnitate Ecclesiæ, sublatas fuisse antiqui temporis difficultates, non sine diuino auxilio, quæ erroneæ, & religioni contrariæ videbantur. quibus rebus rite sancitis, et constitutis, ipse Papa omnibus singularem læticiam peperisset. Hunc autem librū Papæ Eugenij ad vos mittimus, quem incorruptum seruauimus, totum etiā Pontificię benedictionis ordinem, & potestatem misissemus, nisi harū rerum nimis magnum volumen esse videretur, quū magnitudine librum Pauli ad gentes omnino superet. Legati vero, qui hæc a Pontifice ad nos detulerūt, fuere Theodorus, Petrus, Didymus, & Georgius serui Iesu Christi. Tu vero sanctissime pater recte

 feceris,

feceris, si euolui vestros libros iusseris, vbi harum rerum, de quibus scribimus, vti facile arbitror, aliqua memoria reperiatur. Itaq; sancte pater, si aliqua ad nos perscribes, firmiter existimato, cũcta in nostros libros diligentissime fore conscripta, vt posteris nostris earum rerum sempiterna memoria relinquatur. Et certe is mihi beatus esse videtur, cuius memoria custodita literis, in vrbe sancta Roma, & in sede Sanctorum, Petri, & Pauli conseruatur. Hi enim sunt domini regni cœlorũ & totius mundi iudices. Et quoniam ita credo, propterea has mitto literas, vt mihi gratia paretur apud sanctitatem vestram, & vestrum sanctissimum Senatum, vt inde sancta bendictio mihi proueniat, & bonorum omnium incrementum. Obnixe etiam precor sanctitatem vestram vt mihi mittere velit aliquas Sanctorum imagines, & præcipue beatæ Mariæ Virginis, vt sæpissime sit in ore, atq; memoria mea nomen vestræ sanctitatis, & continuam ex muneribus vestris capiam voluptatem. Iccirco etiam vehementer postulo, vt mihi viros sacrarum literarum doctos, atq; etiam artifices mittatis, q imagines fabrificent, atq; itaenses, & arma bellica omnis generis, itemq; cælatores auri, atq; argenti, & fabros lignarios, præcipue archutectos, qui domos ex lapide construant,

&

& tegulas ex plumbo, cuproq; ducere sciant, quibus domorum tecta protegantur, ad hos etiam nobis admodum chari erunt, qui vitrum conflare, organaq; musica scite facere, & docte pulsare sciant, itemque fistulatores, & tibicines. Hos vero artifices ex domo vestra præcipue mihi mitti vellem. vel si horũ domi vestræ exigua erit copia, ab aliis regibus filiis vestris, eos sanctitas vestra poterit impetrare. quoniam vestris imperiis, & nutibus facile obediunt. Hi cum ad me peruenerint, pro meritis summo in honore habebuntur, ex liberalitate mea, mercedem amplam accipient. & si domum aliquis redire concupiscet, præmiis abunde ornatus abibit, vti placuerit, quando nec inuitum quemquam sim retenturus, cum fructum aliquem ex eius industria percepero. Nunc ad alia transeundum est, & iam a te postulo sanctissime pater, cur non hortaris Reges Christianos filios tuos, vt arma deponant, & vti fratres decet, concordes inter se esse velint, postquam ipsi oues tuę sunt, & tu ipse pastor earum? Optime q̃dem tua sanctitas nouit, quid Euangelium præcipiat, quod dicit. Omne regnum in se diuisum desolabitur. Nam si reges animis, & fœdere certo consentient, facillime Mahumetanos omnes

omnes delebunt, & pseudoprophetæ sepulchrum fœlici irruptione disturbabunt & diruent. Ob hãc rem da operam pater sancte, vt inter eos bona pax fiat. & certum fœdus amicitię percutiatur, hortareq; eos, vt mihi adesse, atq; opem ferre velint, cũ in regnorũ meorũ finibus, a Mahumetanis Mauris pessimis hominibus sim ex omni latere circundatus. Ipsi autem Mauri Mahumetani, inter se mutuis auxilijs vtũtur, Regesq; cum Regibus, & Reguli cũ Regulis, aduersus nos syncere & constantissime conueniunt. Mihi Maurus quidem admodũ vicinus est, cui finitimi alij Mauri arma, equos, atq; instrumenta bellica suppeditant. Hi sunt Reges Indiæ, Persidis, Arabię, atq; Aegypti. Quib9 de rebus singularem animo indies capio molestiã, cum hostes Christianæ religionis, fraterna charitate inter se coniunctos, pace frui conspiciam. Reges vero Christianos, fratres meos, nihil omnino istis iniurijs commoueri, neq; vllam mihi opem afferre, vti certe deceret Christianos, postquam fœdissimi filij Mahumetis, inter se mutuis opibus adiuuantur. Neq; ego is sum, qui ad id militares copias postulẽ, cum milites mihi supersint. Orationes, & supplicationes tantum peto, locumq; gratiæ, apud sanctitatem vestram, & reges fratres meos exopto, quęrenda enim mihi est hæc vobiscum amicitia

amicitia, vt copiose his reb9, quas supra postulaui ad terrorē Maurorū sim instructus, et Christiani nominis hostes, vicini mei intelligāt Reges fratres meos, singulari studio mihi fauere, atq; opem ferre. quod certe ad commune decus pertinet, postq̄ in vna religionis, & fidei veritate consentimus, & in eo consilio sumus permansuri, quod firmum, atq; absolutum erit cum eo, quod vtilius eueniet. Deus itaq; desyderia vestra impleat, super laudib9 Iesu Christi, & dei patris nostri, quem omnes laudant per omnia sæcula. Et tu domine pater sancte complectere me, cum omnibus sanctis Iesu Christi, qui sunt Romæ, & pariter in hos amplexus recipiātur omnes incolæ regnorum meorum, & qui AEthiopiam inhabitant, & reddatur gratia domino Iesu Christo cum spiritu vestro. Has vero literas sanctitas tua accipiet, de manu fratris mei Ioannis Regis Portugalliæ, filij potentissimi Regis Emanuelis per Oratorem nostrū Franciscū Aluarez.

Aliæ literæ eiusdem Dauidis AEthiopiæ Imperatoris ad Pontificem Romanum, scriptæ anno millesimo, quingentesimo, vigesimoquarto, Paulo Iouio Interprete.

Felix sancte pater, qui a Deo effectus es Gentiũ consecrator, & sancti Petri sedem obtines. Tibi datæ sunt claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris, vel solueris super terram, erit ligatum, vel solutum in cœlis, sicut dixit Christus, & ita in Euangelio Matthæus scribit. Ego rex, cuius nomen leones venerantur, & Dei gratia Atani Tinghil, id est Thus virginis vocor, quod nomen est a baptismate, nunc vero in ipso suscepti regni initio, assumpsi nomen Dauid, dilectus a Deo, columna fidei, cognatus stirpis Iuda, filius Dauid, filius Salomonis, filius columnæ Syon, filius seminis Iacob, filius de manu Mariæ, filius Nau per carnem, Imperator magnæ, & altæ AEthiopiæ, magnorum regnorũ, & ditionũ, & terrarũ, Rex de Xoa, de Caffate, de Fatigar, de Angote, de Baru, de Baaligan-

ze, de Adea, de Vãgue, de Goiame, vbi Nilus oritur de Damaraa, de Vagemedri, de Ambeaa, de Vagne, de Tigri Mahõ, de Sabaym, vnde fuit regina Saba, de Bernagaes, & dominus vsq; ad Nobiam, finem AEgypti, Hę prouincię omnes in mea potestate sunt, & pleræque aliæ magnę, & item paruę, quę nũc a me nequaquam numerantur, neque regna, & prouincias suis nominibus expressi, veluti superbia, & vana gloria inductus, verũ ob id, vt summus Deus magis ac magis laudaretur, qui singulari benignitate, tot amplissimorum regnorum Christianę religionis, superioribus meis regib9, imperia tribuisset, sed profecto me clariore gratia, inter alos reges dignum fecit, vt religioni continue inseruirem. Quoniam me Adel dominum fecerit, hostem Maurorum, & Gentilium qui adorant idola. Mitto ad deosculandos pedes sanctitatis vestræ more cæterorum Christianę fidei regum, fratrum meorum, quibus neque religione, neque potentia sum inferior. Ego etenim in regnis meis sum columna fidei, neq; externis iuuor auxilijs, cum in solo Deo spem, & opem reponam, qui me sustinet, & gubernat, ab eo tempore, quo Angelus Dei allocutus est Philippũ, qui fidẽ doceret Eunuchũ potentis reginę Cãdacis, reginę Aethiopię, quę ab Hierosolyma Gazã pergebat.
Philip

Philippus tum baptizauit Eunuchum, & Eunuchus demum Reginam, cum magna parte familiæ, & populi eius, qui nunquam desierunt esse Christiani, omnique sequenti tempore perstiterunt fortes in fide. Prædecessores vero mei, nulla alia ope adiuti q̄ diuina, fidem in latissimis regnis propagarunt, quod & ego quotidie efficere contendo. Maneo etenim inter maximos regnorum meorum fines, vt leo ingenti sylua circundatus, & septus aduersus Mauros obsidentes, & alias nationes fidei Christianę inimicissimas, quæ nolunt audire verbum Dei, neque cohortationes meas, & ego gladio accinctus, eos persequor, & paulatim extrudo, diuino scilicet fretus auxilio, quod nunquam mihi deest, quod secus accidit regibus Christianis. Nā si regnorum suorum fines extendunt, id facile possunt assequi. quoniā alter alteri opē ferre posset, & auxilia subministrare, iuuariq; benedictiōe vestrę sanctitatis, cuius particeps ego sum, cum in libris meis habeantur literę, quas superioribus temporibus Eugenius Papa cum benedictione misit, ad regem Semen Iacob. Qua accepta, tradita per manus benedictione ego fruor, & magnopere lętor. Cęterum ego in magna habeo veneratione sanctū templum in Hierusalem, ad quod sępissime mitto oblationes debitas, per nostros peregrinantes. Et multo

multo plures & pinguiores mitterem, nisi itinera a Mauris, et infidelibus obsiderentur. Nam preter illud, quod dona nostra, et thesauros nuntijs eripiunt, etiam eos libere pertransire non sinunt. Quod si paterent itinera, in familiaritatem, et commercium Romanę Ecclesiæ deuenirem, vti fit a cæteris Christianis regibus, quibus in religione Christiana non sum inferior. Et ita vt illi credunt, vnam fidem rectam, & vnam ecclesiam confiteor, credo q́ʒ syncerissime in sanctam trinitatem, & in vnū Deum, & virginitatem Dominæ nostræ virginis Marię, & articulos fidei teneo, & obseruo, vti ab Apostolis conscripti fuerunt. Nunc Deus optimus manu potentissimi, & Christianissimi Regis Emanuelis iter patefecit, vt per legatos conueniremus, & in fide coniuncti Christiani, cum Christianis deo inseruiremus. Sed dum in aula mea eius oratores essent, allatum est eum vitam cum morte commutasse, filiumq́ʒ eius, fratrem meum Ioannem paterni regni sceptrum accepisse. Vnde sicuti ex patris morte summum senseram dolorē, ita ex filij felici in regnum assumptione mirifice sū lætatus, adeo vt sperem nos communibus copijs, & viribus per regiones Maurorū pessimorum, terra mariq́ʒ iter aperturos, atque eos magno terrore illato, sedibus, & regnis esse depulsuros, vt

 commo-

commodo pacatoq; itinere, Christiani Hierosoly-mitanum templum petere, et libere commeare possint. Atq; ego in primis, sicuti vehementer exopto, diuini amoris particeps esse possim in templo Apostolorum Petri & Pauli. Cupio autem ingenti desiderio consequi sacrosanctam benedictionem, a vicario Domini nostri Iesu Christi. Nam procul dubio sanctitas vestra, Dei est vicarius. Et cum a peregrinis, qui ex regionibus nostris ad Hierusalē, atq; inde Romā nō sine miraculo eunt, & redeūt, multa de sanctitate uestra ab his audio, quæ mihi incredibilem afferunt voluptatem & gaudium. Sed multo maiorem omnino caperem læticiam, si mei Oratores breuiore itineris compendio vti possent, & noua referrent. Sicuti antequam moriar, aliquando allaturos spero nō sine gratia Dei omnipotentis, qui vos in sanitate & sanctitate conseruet. AMEN. Exosculor autem pedes sanctos, & supplex oro, vt benedictionem ad me mittat. Has quoq; literas Sanctitas tua accipiet de manu fratris mei Ioannis Regis Portugalliæ, per eundem Oratorem nostrum Franciscum Aluarez.

Has epistolas a Paulo Iouio versas, huic nostro opusculo ob maiorem huius historiæ cognitionem adiunximus, nec in eis aliquid mutauimus (quanq̄

in qui-

in quibusdam locis mutatione indiguissent, prẹter pauca, quæ ex Arabico & Abesynico idiomate, in Lusitanicum sermonē, omnino male interpretata, mutato epistolarū ordine, fuerūt. Idē Iouius quoq; in harum epistolarum enarratione, volumē qđ Franciscus Aluarez de situ, moribus, cultuq; Aethiopum composuit: in quo etiam totum suū iter explicat, pollicitus est Latinū facere, cuius volumi nis vnum exemplar penes me habeo. quod si Iouius a vertendo supersedeat, non abhorrerem ab eius rei tractatione. quanquam id prouinciæ non libē ter suscepero, nisi id tuis sanctissime pater manda tis mihi imperatum cognouero, quo tutior esse pos sim aduersus calūniosos, quibus videri possim nō studio Reipublicẹ Christianæ, sed ẹmulatione glo riẹ Iouianæ hoc onus subijsse. Ad quod cum fide tractandum, me non parum instructum arbitror. Nam cum perfunctus Germanicis, & Sarmaticis legationibus, e Belgica ad Regem meum Ioannē eius nominis tertium redeo, cuius plurimam in me excipiendo & humanitatē, & munificentiā expertus sum, Vlyssippone in colloquiū Aethiopici legati incido, viri & Episcopali dignitate venerabilis, & fide, doctrina, ac eloquētia Chaldaicẹ, et Arabicẹ linguẹ admirabilis, et in sūma idonei, q a potētissi mo Eethiopū imperatore, ad maximos principes de

maximis rebus mitteretur. Huic autem nomen fuit Zaga Zabo, cum eo post initam inter nos firmissimam & constantissimam amicitiam, sæpius sermonem miscui, uariasque disputationes habui, præsertim de moribus, & relgione AEthiopum Christianorū, cupiebam enim eas res non ex verbis interpretantium peregrinorum, sed ab indigena, coram, & ore tenus cognoscere. Inter cætera epistolam quoq; per Matthæum legatum in Lusitaniam missam ei ostendi, quam ego iam pridem cum articulis, quos coram Rege Emanuele exposuerat, in linguam latinam (vt dictum est) transtuleram, multaq; ex illius admonitu castigaui, vbi interpretatio non plene rei fidem, aut indolem assecuta erat, quod tum mihi, tum Iouio non raro accidisse affirmabat, habebam enim iam mecum ipsius Iouij epistolas, quas summa cum diligentia contulimus. Postmodū vigente inter nos iā uera Christi charitate, et amicitia, ausus sum ab eo petere planā, & legitimam AEthiopū fidei, & religionis enarrationem, eamq; sua manu describi, quod mihi summa cum alacritate concessit, illamq; statim describere incepit, sentētiam summa fide in latinam linguam refudi, vt ex sequentibus patebit. Id vero conscientia vrgente eo ardentius aggressus sum, quod non ignorarem, si hęc apud me

perijsse

perijssent, a nemine mortalium vnq̃ in lucem proditura fuissent. Inde quod sic digesta & composita ad phrasim Chaldaicam, & Aethiopicã essent, vt vix a quopiam intelligi potuissent, nisi a me, qui ea omnia tam ex ore, q̃ ex scriptis ipsius Aethiopici Oratoris, per multam familiaritatem consequi iam poteram.

IN NOMI-

IN NOMINE DOMINI nostri Iesu Christi. AMEN.

Hæc sunt, quę de fide, & religione apud nos AEthiopes habentur, & obseruantur.

CREDIMVS in nomen sanctę trinitatis, patrem, filium, & spiritum sanctum, qui vnus est dominus, tria quidem nomina, vna diuinitas, tres facies, vna vero similitudo, æqualis trium personarum coniũctio, æqualis inquam in diuinitate, vnum regnum, vn⁹ thronus, vnus iudex, vna charitas, vnum verbum, & vnus spiritus. Verbum autem patris, & filij, verbum spiritus sancti, & filius est idem verbum, & verbum apud Deum & apud spiritum sanctum, & apud semetipsum, sine defectu vllo, aut diuisione, filius patris, & filius ipsius patris sine principio, nẽpe primo sine matre filius patris. Nemo enim nouit secretum, & mysterium eius natiuitatis, nisi pater, & filius, & spiritus sanctus. Is autem filius in principio erat verbum, & verbum erat verbum apud Deum, & Deus erat verbum. Spiritus patris, spiritus sanct⁹, spiritus filij, spiritus sanctus est, spiritus aũt sanct⁹ spiritus

Hoc postea explicat.

Huius nostri oratoris scripta in hoc loco ambiguã habebãt significationẽ, eã, quæ magis catholicæ ecclesiæ cõgruit, textui inseruimus, aliã hic in margine expli-

spiritus sui, sine vlla diminutione, aut augmentatione. is etenim spiritus sanctus, paracletus, deus viuus, qui ex patre, et filio procedit, locutus est per os prophetarū, & in flamma ignis descendit super Apostolos in atrium Syon. Qui per totum terrarū orbē denunciarunt, ac prædicarunt verbū patris, qđ verbū erat ipse filius. Præterea neq; pater est primus, inde quod pater sit, nec filius postremus, inde q; filius sit, sic spiritus sanctus neq; prim', neq; postremus est. Tres personę vnus Deus, q videt et a nemine videt, q vnico suo cōsilio cūcta creauit.

eandem duximus, quæ sequens est. Sine defectu ullo aut diuisione filius patris, et filius sui, & principiū sui, nempe primo sine matre filius patris & cæt.

Postea vero filius spōte propter nostram salutē, ipso patre volenti, spiritu sancto consentienti, ex altissimo suo domicilio descēdit, & incarnatus est de spiritu sancto, ex Maria virgine, quę Maria dupli ci ornabatur virginitate, vna spirituali, altera uero carnali. Et natus est sine aliqua corruptiōe, ipsa Maria matre post partū virgine permanēti, & magno cū miraculo, & arcano igne diuinitatis afflata, sine sanguine & doloribus peperit filiū suū Iesum Christū, qui homo innocēs, & sine peccato fuit, & pfectus Deus, & pfectus hō, unū solūmodo habēs aspectū. Adoleuit sensim ut ifans, sugēs lac Marię uirginis matris suę. et cū attigisset trigesimū annū, baptizatus est in Iordane. Et ut cęteri hoēs, ambu bulauit, fuitq; lassus, sudauit, esuriuit, & sitiuit.

Hæc

IN NOMINE DOMINI nostri Iesu Christi. AMEN.

Hæc sunt, quę de fide, & religione apud nos AEthiopes habentur, & obseruantur.

CREDIMVS in nomen sanctę trinitatis, patrem, filium, & spiritum sanctum, qui vnus est dominus, tria quidem nomina, vna diuinitas, tres facies, vna vero similitudo, æqualis trium personarum coniūctio, æqualis inquam in diuinitate, vnum regnum, vn⁹ thronus, vnus iudex, vna charitas, vnum verbum, & vnus spiritus. Verbum autem patris, & filij, verbum spiritus sancti, & filius est idem verbum, & verbum apud Deum & apud spiritum sanctum, & apud semetipsum, sine defectu vllo, aut diuisione, filius patris, & filius ipsius patris sine principio, nēpe primo sine matre filius patris. Nemo enim nouit secretum, & mysterium eius natiuitatis, nisi pater, & filius, & spiritus sanctus. Is autem filius in principio erat verbum, & verbum erat verbum apud Deum, & Deus erat verbum. Spiritus patris, spiritus sanct⁹, spiritus filij, spiritus sanctus est, spiritus aūt sanct⁹

Hoc postea explicat.

Huius nostri oratoris scripta in hoc loco ambiguā habebāt significationē, eā, quæ magis catholicæ ecclesiæ cōgruit, textui inseruimus, aliā hic in margine expli-

spiritus

spiritus sui, sine vlla diminutione, aut augmentatione. is etenim spiritus sanctus, paracletus, deus viuus, qui ex patre, et filio procedit, locutus est per os prophetarũ, & in flamma ignis descendit super Apostolos in atrium Syon. Qui per totum terrarũ orbẽ denunciarunt, ac prædicarunt verbũ patris, qđ verbũ erat ipse filius. Præterea neq; pater est primus, inde quod pater sit, nec filius postremus, inde q̃ filius sit, sic spiritus sanctus neq; prim⁹, neq; postremus est. Tres personę vnus Deus, q videt et a nemine videt̃, q vnico suo cõsilio cũcta creauit.

eandem duximus, quæ sequens est. Sine defectu ullo aut diuisione filius patris, et filius sui, & principiũ sui, nempe primo sine matre filius patris & cæt.

Postea vero filius spõte propter nostram salutẽ, ipso patre volenti, spiritu sancto consentienti, ex altissimo suo domicilio descẽdit, & incarnatus est de spiritu sancto, ex Maria virgine, quę Maria dupliči ornabatur virginitate, vna spirituali, altera uero carnali. Et natus est sine aliqua corruptiõe, ipsa Maria matre post partũ virgine permanẽti, & magno cũ miraculo, & arcano igne diuinitatis afflata, sine sanguine & doloribus peperit filiũ suũ Iesum Christũ, qui homo innocẽs, & sine peccato fuit, & pfectus Deus, & pfectus hõ, unũ solũmodo habẽs aspectũ. Adoleuit sensim ut ĩfans, sugẽs lac Marię uirginis matris suę. et cũ attigisset trigesimũ annũ, baptizatus est in Iordane. Et ut cęteri hoẽs, ambubulauit, fuitq; lassus, sudauit, esuriuit, & sitiuit.

Hæc

Hęc omnia passus est sponte et uoluntarie, pluri-ma[que] fecit miracula. Atq[ue] per suam diuinitatē cę-cis uisum restituit, claudos sanauit, leprosos mun-dauit, mortuosq[ue] suscitauit, ipseq[ue] postremo uolēs captus est, & flagellatus, ac colaphis uerberatus, & crucifixus, et languit, et mortuus est propter pec-cata nostra, et sua morte vicit mortem ac diabo lum; et sua uiua ægritudine dissoluit peccata no-stra, et languores nostros tulit, et baptismo san-guinis sui, qui baptismus mors eius fuit, bapti-zauit patriarchas, et prophetas, descenditq[ue] ad infe ros, ubi erat anima Adę, et eius filiorum, atq[ue] ani-ma ipsius Christi, quæ est ab Adam, quam animā Adę ipse Christ[us] accepit ex sancta Maria uirgine, & in splēdore, & potētia diuinitatis suę, et crucis fortitudine fregit æneas, ac igneas inferorum por-tas, et catenis ferreis Sathanā colligauit, et redemit Adam, et eius filios. Hęc omnia Christus fecit p[ro]-pterea quod plenus diuinitate erat, et ipsa diuini-tas erat cum ipsius anima, et erat etiam cum ipsius sanctissimo corpore, quę diuinitas uirtutem dedit cruci. Quam quidem diuinitatem, is cum patre in trinitate, & vnitate semper habuit, & habet com-munem. Nec enim ipse Christus obambulans in terris, caruit oculi momento diuinitate, uel digni-tate sua. Tum demum sepultus, tercia die ipse Ie

Hoc in fine late explanat.

sus

ſus Chriſtus, Princeps reſurrectionis, Ieſus Chriſtus dulciſſimus, Ieſus Chriſtus, princeps ſacerdotum, Ieſus Chriſtus Rex Iſrahel, cum magna potentia, & fortitudine reſurrexit. Et poſtquam omnia fuerunt adimpleta, quæ ſancti Prophetæ prędixerunt, aſcendit in cœlum cum gloria, & ſedet a dextra patris, & uenturus eſt cum gloria, ferens ãte faciem ſuam crucem, et in manu gladium iuſticiæ, iudicare uiuos, et mortuos, cuius regni nõ erit finis. Credo unam ſanctam catholicam, et Apoſtolicam eccleſiam, credo unum baptiſmum, qui eſt remiſſio peccatorum, ſpero reſurectionem mortuorum, et uitam uenturi ſæculi. A M E N. Credo dominam ſanctam Mariam uirginem, uirginem inquam ſpiritu, et carne, quæ ut dei mater, charitas omnium gentium eſt, ſancta ſanctorum, & uirgo uirginum, quam modis omnibus ueneror. Credo ſanctum lignum crucis, lectum ęgritudinis domini noſtri Ieſu Chriſtri filij dei eſſe. q Chriſtus ſalus noſtra eſt, propter quem ſalui ſum9. Iudęis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtulticia. Nos uero prædicamus, et credimus fortitudinem crucis domini noſtri Ieſu Chriſti, quemadmodum Sanctus Paulus doctor noſter præcepit. Credo Sanctum Petrum, petram legis eſſe, quę lex ędificata eſt ſuper ſanctos prophetas, fundamẽ

tum, & caput Ecclesiæ catholicæ, & Apostolicę Orientalis, & Occidentalis, vbi est nomen Domini nostri Iesu Christi. Cuius Ecclesiæ potestatem, Petrus Apostolus habet, ac claues regni cœlorum, quibus claudere, & aperire, soluere, & ligare potest. Is autem sedebit cum alijs Apostolis eius socijs super duodecim sedes, cum honore & laude apud Dominum nostrum Iesum Christum, qui in die iudicij sentẽtiam est de nobis laturus. Quę dies gaudij quidẽ Sanctis, doloris autem, & stridoris dentium, peccatoribus erit, cum deijcientur in ardentes flammas inferni cum eorum patre diabolo. Credo Sanctos Prophetas & Apostolos, Martyres & Confessores, veros Christi imitatores fuisse, quos cum Sanctissimis Dei Angelis veneror, & honoro. parique modo etiam omnes illorũ sectatores cõplector et deosculor. Deinde confessionem vocalẽ omnium meorum peccatorum credo faciendam esse apud sacerdotẽ, cuius precibus per Christum Dominum nostrum, salutem animæ meæ spero me consecuturum. Præterea Pontificem Romanum tanquam primum Episcopum, & pastorem ouium Christi agnosco, ac omnes Patriarchas, Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, q̃rũ ille caput est, quibus tanquam ipsius Christi ministris pareo, ac obedio.

Hæc eſt fides & lex mea, & populi Aethiopiæ, qui eſt ſub ditione Precioſi Ioannis, quę fides atq; Chriſti amor, ita ſunt apud nos confirmata, vt ea nec per mortem, nec per ignem, nec per gladium, fretus auxilio Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, nunquam ſim abnegaturus, quam fidem omnes portaturi ſumus in die iudicij, ante faciem eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Iam his enumeratis, erit nobis explicanda diſciplina, & doctrina, ac lex, quæ Apoſtoli in Sanctis Synodorum libris, & Canonum (quos Manda, atque Abethilis vocamus) nobis præceperũt. Sunt enim ij ſanctæ Eccleſiæ legum libri octo, quos omnes Apoſtoli Hieroſolymis congregati, ſcripſerunt. De quibus habita inquiſitione, cùm quibuſdam doctoribus, poſtquam in Luſitaniam veni, nemınẽ reperi, qui horum memoriã teneret. Obſeruationes vero, quas ſancti Apoſtoli nobis in his libris pręſcripſerũt, hę ſunt. Primo oportere nos ieiunare ſingulis diebus Mercurij in memoriam conſilij Iudęorum, quo die ab eis decretum, & conſultum fuit, Chriſtum occidendum eſſe. Pręterea ieiunandum eſſe ſingulis diebus Veneris, q̊ in die Chriſtus Ieſus crucifixus, & mortuus eſt, pro peccatis noſtris. Et in his duobus diebus pręceptum eſt ieiunare vſque ad occaſum ſolis.

Quadraginta vero diebus quadragesimalibus, pane & aqua ieiunandum iniunxerunt. Septem diei ac noctis horis incumbere rebus diuinis. Ex ijs edictis quoq; tenemur, et sacrũ celebrare diebus Mercurij, ac Veneris tempore vespertino, quoniam tũc expirauit dominus noster Iesus Christus in sancto ligno crucis. Diebus autem Dominicis, omnes vnanimiter ut congregaremur in sacra ęde hora tertia diei ab ortu solis ad legendum et audiendum prophetarum libros uoluerunt, atq; postea, ut sanctum Euangelium prædicemus, sacrum quoq; faciamus. Præterea nouẽ dies festos in Christi memoriã celebrãdos constituerũt, scilicet, Annũciatiõis, Natiuitatis, Circuncisionis, Purificatiõis siue Candelarum, Baptismi, Transfigurationis, Dominicę Palmarum, usq; ad Octauam Veneris sancti (vt vocam9) qui dies duodecim sunt. Ascensiõis quoq; atq; Pentecostes cum suis etiam ferijs. Et ex horum librorum præceptis, sine aliqua exceptione a festo Paschæ vsque ad Pentecosten singulis diebus vescimur carnibus, nec per hos dies, vsq; ad Octauam Pentecostes ieiunare tenemur, id quidem propter maiorem venerationem, & honorem Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi. Item voluerunt vt diem mortis, & assumptionis Mariæ virginis cum omni honore celebraremus. Præterea

prę-

prȩter Apostolorum praecepta quidam Preciosus Ioannes nomine Semen Iacob constituit in honorē eiusdem beatae virginis, singulis annis triginta supra tres dies etiā celebrādos. Deinde propter Christi Saluatoris natiuitatem celebrari iussit de vnoquoq; mense diem vnum, qui dies vigesimus quintus semper est. Constituit quoq; ex singulis mensibus, vnum diem propter sanctum Michaelem celebrandū. Vlterius ex indicto Synodorum Apostolorum, diem martyrij sancti Stephani, ac aliorum martyrum celebramus. Ex institutione quoq; Apostolorū celebrare tenemur duos dies, scilicet Sabbati & Dominici, in quibus non licet nobis aliquā rem facere, ne minimam quidem. Diem vero Sabbati ob id, quod deus in eo mūdi perfecta creatione quieuisset, seruamus. quē vt vocari voluit, Sanctun sanctorum, ita plane videretur contra eius voluntatem & prȩceptum fieri, qui coelum & terram potius, q̄ suum verbum perire vult, si cum magno honore, ac religione is dies non celebraretur, prȩsertim cum ipse Christus non ad soluēdum legem, sed ad implendum venerit. Quapropter non ad imitationem Iudaeorum, sed iussu Domini nostri Iesu Christi, et Sanctorum Apostolorum eum seruamus, quorum Iudȩorum gratia in nos Christianos translata est. In quo die Sabbati, excepto tempore

pore quadragesimali, carnes semper commedim⁹. Id tamen in regno Bernagaes, ac Tigri Mahon nõ seruatur, quorum duorum regnorum indigenæ ex veteri consuetudine, carnibus in diebus Sabbati, & Dominici quadragesimalibus uescuntur. Diem autem Dominicum, ut cæteri Christiani, in memoriam Christi resurrectionis celebramus. Diẽ tamen Sabbati ex legis libris, & non ex Euangelio celebrandum esse scimus. Nihilominus Euangelium finem legis, ac Prophetarum esse non ignoramus. In quibus duobus diebus credimus animas piorum defunctorum, in purgatorio minime cruciari. Quam quietem Deus in his sanctissimis diebus, animis concedit, donec inde (finito termino suarum pœnarum pro facinoribus in hoc sęculo meritarum) penitus emergant. Ad quas pœnas minuendas, ac earum cruciatus tempus attenuandum, eleemosynas pro defunctis factas, credimus ipsis animis in purgatorio degentibus maxime prodesse. Ad quarum animarum remissionem Patriarcha nullas dat indulgẽtias, id ad solum Deum, ac pœnarum temporis constitutionem credimus spectare. Nullos quoq; dies indulgentiarum Patriarcha concedit.

Ex Euangelij lectione, sex tantum tenemur seruare præcepta, quę Christus ore proprio ita explanauit,

nauit. Esuriui, & dedistis mihi manducare, Sitiui & dedistis mihi bibere, Hospes eram, & collegistis me, Nudus & operuistis me, Infirmus, & visitastis me, In carcere eram, & venistis ad me. Quæ verba Christus in die iudicij solummodo est prolaturus. quoniam lex, teste Paulo, peccata nobis ostendit, quam legem, excepto Iesu Christo, nemo custodire potuit. Ipso Paulo quoque teste, Omnes ex peccato nati sumus, propter Euæ matris nostræ transgressionem, & propter eius maledictionem. Præterea inquit ipsemet Paulus, nos propter Adam mori, & propter CHRISTI uitam uiuere, qui Christus ob suam immensam misericordiam, nobis hæc sex præcepta dedit, ut cum uenerit in sua maiestate, iudicatum uiuos, & mortuos, saluemur. Quibus uerbis, ac præceptis in ipso tremendo iudicij die, bonis gloriam sempiternam, malis ignem, & perpetuam damnationē denuntiabit. Et quinq; tātum peccata mortalia (ut uocāt) annumeramus, id quidē ex ultimo Apocalypsis capite, ubi dicitur, Foris autē canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & Idolis seruientes, & omnis qui amat, & facit mendaciū. Itē constitutū est a Sāctis Apostolis, in Synodorū libris, clericos vxores licere ducere, id quidē postq̄ cognitionem aliquam habuerint rerum diuinarum.

Deinde

Deinde inito matrimonio in ordinem presbyte-
rorum recipiuntur, in quem nisi post annum trige
simum nemo recipitur. nec spurij, nec nothi aliqua
ratione ad eundem sacratissimum ordinem intro-
mittuntur, qui ordines a nemine, nisi ab ipso patri-
archa dantur. Mortua tamen prima vxore Episco
pi clerici aliam ducere non possunt, nisi patriarcha
ad id dispensauerit (quod aliquãdo indulgetur ma
gnatibus propter publicum bonum) nec habere cõ
cubinam, nisi se voluerint a sacris abdicare, quod
si fecerint, res diuinas amplius tractare nõ possunt.
Et hoc tam stricte seruatur, vt ij presbyteri, qui se-
cundo vxorem duxerint, ne candelam quidem vnã
Ecclesiæ consecratam, in manum auderent accipe-
re. Quod si inuentum fuerit Episcopum, aut cleri-
cum filium spurium habere, ab omnibus beneficijs
ac sacris ordinibus abdicatur, quorum bona, si si-
ne legitima prole discedant, ad Preciosum Ioannẽ,
& non ad patriarcham veniunt. Et id quod pres-
byteri apud nos vxores possideant, ex Paulo acce
pimus, qui mauult clericum & laicum nubere, quam
vri. Is quoque inquit, oportere Episcopum, virum
vnius vxoris esse, & irreprehẽsibilem, sobrium, pa
ríque modo vult esse Diaconos. Atque etiam vt Ec-
clesiastici perinde atque seculares proprias vxores ex
legitimo matrimonio habeãt. Monachi tamẽ vxo-
res non

res non ducunt. Et tam laici q̃ clerici vnam tantũ possident vxorem, & matrimoniũ non contrahitur, pro foribus sacræ ædis, sed in priuatis domibus Paranymphorũ. Ex sanctorũ Apostolorũ constitutione habemus, vt si sacerdos fuerit comprehensus in adulterio, homicidio, latrocinio, vel falsum testimonium tulerit, vt a sacris ordinibus destituatur, ac vt cæteri malefici puniatur. Rursus ex eorũ Apostolorum instituto, Si aliquis siue ecclesiastic9, siue laicus cũ vxore cõgressus fuerit, vel in somnis pollutus fuerit, spacio quatuor et viginti horarum tẽplum nõ ingreditur, nec id quoq; mẽstruatis mulieribus licet, nisi septimo quoq; die a menstruo, id quidem omnibus vestibus ablatis, quibus tempore mẽstrui vtebatur, ipsaq; bene lota, atq; a sordibus repurgata. Item mulieri parienti masculum, non conceditur venire in templum, nisi post quadragesimum diem, parienti vero fœminam, post octogesimum. Hanc consuetudinem ex veteri lege, ac ex noua Apostolica habemus, quas leges, instituta, ac præcepta diligenter in omnibus, quatenus fieri possit, obseruamus. Deinde prohibitũ est apud nos, ne aut gentes, aut canes, aut alia huiusmodi animalia, in templa nostra intrent. Item non datur potestas nobis adeundi templum, nisi nudis pedibus, neq; licet nobis in ipso templo ridere, obam-

bulare, aut de rebus prophanis loqui, nec ſpuere, aut ſcreare in ipſo tẽplo. Quia Eccleſię Aethiopiæ non ſunt ſimiles terrę illi, vbi populus Iſrael come dit agnũ paſchalẽ, decedẽs ab Aegypto, in quo loco Deus iuſſit eos comedere indutos calciamentis, & zonis accinctos propter terrę pollutionem. Sed ſimiles ſunt monti Synai, vbi dominus locutus eſt Moſi dicẽs, Moſes Moſes, exue calciamenta tua, quoniã terra, quam pedes tui premunt, ſancta eſt. Et hic mons Synai parens noſtrarum Eccleſiarum eſt, ex quo ſuã acceperũt originẽ, ita vt Apoſtoli ex prophetis, & nouum teſtamentũ a vetere. Prętęrea nec ſacerdoti, nec laico, vel aliĳ perſonæ cuius conditionis ſit, aſſumpta venerabili Eucharistia licet expuere, a tẽpore matutino, vſq; ad occaſum ſolis, & ſi ſpuerit, grauiſſima pœna multatur.

Item in memoriã Chriſti baptiſmi, ſingulis annis, oẽs in Epiphaniĳs domini baptizamur, id quidem facimus nõ q ad ſalutẽ ſpectare credimus, ſed ꝓpter Seruatoris noſtri laudẽ ac gloriã. Neq; vberi9, atq; refertius ſpectaculis, iocis, & ceremoniĳs, vllũ aliud feſtum celebramus. quoniã in hoc die primo manifeſte apparuit ſanctiſſima trinitas, cũ dñs noſter Ieſus Chriſtus baptizaretur in flumine Iordane, cũ ſpiritus ſanctus in ſpecie columbę ſup caput eius deſcenderit, et vox de cœlo dixerit, Hic eſt fili9

meus

meus dilectus, in quo mihi cõplacuit. Qui ſpiritus ſanctus apparẽs in ſpecie albæ columbæ, cũ facie, & figura patris, & filij apparuit in vna diuinitate. Paricꝙ modo Chriſtus viſus eſt a ſanctis prophetis ꝑ multas ſimilitudines & formas. Primũ in ſpecie arietis albi, propter ſalutẽ Iſaac filij Abrahę, eocꝙ modo nominauit Iacob, Iſrael & Iacob, Iudã catulũ leonis, cui ſuper alios fratres poteſtatẽ tribuit dicẽs, Ad prædã fili mi aſcendiſti. requieſcẽs occubuiſti vt leo, & quaſi leæna, quis ſuſcitabit eũ? Itẽ manifeſtauit ſe Moſi in mõte Synai in ſpecie flãmę igneæ, oſtendit ſe ſancto Danieli prophetæ in ſimilitudine petrę. Ezechieli quocꝙ filio hominis apparuit, et Iſaiæ in forma infantis. Manifeſtauit etiã ſe Regi Dauidi, & Gedeoni in rore ſuꝑ vellus. Præter has recenſitas formas, in multis alijs viſus eſt a ſanctis prophetis. Tametſi tã varijs formis fuerit viſus, ſemper ſimilitudinẽ patris & ſpiritus ſancti repreſentauit. Et cũ de⁹ etiã creaſſet mundũ, dixit, Faciamus hoẽm ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtrã, & fecit Adam ad ſuam imaginẽ & ſimilitudinẽ. Propterea nos dicimus patrẽ, filiũ, & ſpiritũ ſãctũ, eſſe tres vult⁹, in vna ſimilitudĩe et diuinitate.

Habemus quocꝙ a tẽporibus Reginę Saba circũciſionẽ, quã ad hũc vſcꝙ diẽ ſeruamus. Erat aũt huic Reginæ Saba nomẽ propriũ Maqueda, quę more

maiorum colebat Idola. Ad cuius aures fama sapientię Salomonis cum peruenisset, quendam virū prudentem Hierosolymam misit, vt re omni explorata, certior de Regis prudentia redderetur. Quo reuerso, & re explanata, subito se ad iter, Hierusalē versus cōponit. Atq; cū eo peruenisset, pręter multa alia, quibus a Salomone erudita est, legem ac ꝓphetas didicit, eaq; in patriam (facultate impetrata abeundi) proficiscens, in itinere filium, quem ex Salomone cōceperat, peperit, qui vocatus est Meilech, quem ipsa Regina in Aethiopia, vsq; ad vigesimum ætatis annum apud se educauit, ac postea ad Salomonem eius patrem remisit, vt ab eo scientiam & sapientiam disceret, quem per literas obsecrauit, vt filium Meilech coram arca fœderis, testamenti Domini Regem Aethiopię consecraret, ac crearet, neue vlterius fœminę ius regnādi in Aethiopia haberent, vt tum in more erat, sed vt recto tramite masculi in regnum succederent. Qui cum Hierosolymam venit, a patre facile matris postulata obtinuit, ac pro Meilech vocatus est Dauid, quem iam abunde in lege, atq; in aliis disciplinis edoctum, pater Salomon constituit ad matrem remittere, id quidem cum maiore ornatu, Regioque apparatu. Ad quod munificentius conficiendum, comites illi nobiles, ac primorum virorū filios tradidit,

didit, qui ei pro Regio more inseruirent. Præterea decreuit cum eo mittere Azariam principẽ sacerdotum, filium Sadoch principis quoq; sacerdotum. Quod cum Azarias intellexisset, Dauidem hortatus est, vt ei a patre impetraret potestatem sacrificandi, pro successu itineris, ante arcam fœderis domini. Qua re a Salomone impetrata, Azarias subito tabulas, q̃ secretissime potuit, ad imitationẽ tabularum fœderis domini dedolare curat. Quibus perfectis, ad sacrificandum se componit, in ipsoq; sacrificio clanculum, atq; mira arte, veras fœderis domini tabulas ex arca surripuit, pro eisq; adulterinas, quas secum portauerat, reposuit, se solo, ac Deo cõscio. Hęc narratio apud nos Aethiopes sanctissima & probatissima habetur, vt ex historia ipsius Regis Dauidis (quæ iucundissima lectu est) apparet. Cuius historiæ liber tantæ crassitudinis est, quantæ omnes Pauli epistolæ.

Cæterum cum iam Dauid ad fines Aethiopiæ peruenisset, Azarias eius tentorium ingressus, id quod semper apud se occultum tenuerat, ei reuelat, nempe tabulas fœderis domini penes se esse. Qua re audita, subito Dauid ad tentorium vbi Azarias tabulas fœderis domini habebat accurrit. ibiq; prę nimio gaudio ad exemplum aui sui Dauidis, ante arcam, in qua tabulę erant, incepit saltare. Quo a suis

ſuis viſo, & re intellecta, omnes pari modo gaudia et leticiam ingentē celebrauerunt. Tandē peragrata magna Aethiopiæ parte ad ſuā matrē peruenit. Quæ ſtatim ei imperiū oīm prouinciarū detulit, omnemq; adminiſtrandi regni curā in eius humeros reclinauit. Et ab eo tēpore ferme iam inde vſq; in hunc diē elapſis interim bis millenis, ſexcentenis annis, regnum Aethiopiæ, recto tramite, de maſculo ſemper ad maſculū trāſfertur. Et ab his tēporibus legē domini, & circūciſionē ſeruamus, vt ante dictū eſt. Ab eodem quoq; tpe hucuſq; miniſteria, quæ Salomō filio ſuo Dauidi ad aulā ſuam gubernandā ordinauit, in eo ordine ac familijs, quo tunc tēporis erant, cōſeruantur, nec aulica miniſteria ex alia ſtirpe deligere fas habet, vel ipſe Impator. Inſuper iuſſu, & decreto ipſius Reginę Maquedę, mulieres quoq; circūcidūtur. Ad id ea ratiōe deducta eſt, vt quemadmodū viri prępuțium habēt, eodē quoq; modo mulieres etiam quandā glanduloſam carnē, quam Nympham vocant, in genitalibus habēt, nō ineptam accipiendo characteri circūciſiōis. Id quod fit tam in maſculis, q̄ in fœminis ad octauū diē. et poſt circūciſionē maſculi baptizantur ad quadrageſimū diē, mulieres vero ad octogeſimum, niſi aliqua interuenerit ęgritudo, vt op⁹ ſit feſtinatione. quod ſi ante tempus conſtitutū baptizentur, infantibus nō licet lacte matris lactari, ſed nutricis

tantum

tantum, id quidem donec matres purificentur. Et aqua in qua baptizantur, exorcismis consecratur, & benedicitur, & ea ipsa die, qua pueri baptizantur, venerabile corpus Domini accipiunt, sub exigua specie panis. Nos ferme prius cæteris Christianis omnibus, baptismum ab Eunucho Candacis Reginæ Aethiopiæ, cui nomen erat Iudich accepimus, ita vt in Actis Apostolorum traditur, quem vna cum circuncisione (quam tum temporis, vt prius dictum est, habebamus) sancte & Christiane obseruamus, & Deo adiutore sumus perpetuo obseruaturi. Nec quicquam præter ea, quæ in lege & Prophetis, & in Euangelio, atque in libris Synodorum Apostolorum sunt, seruamus, aut admittimus, & si quæ alia præter hæc recipimus, ea seruantur interim, quod ad ordinem, & pacem Ecclesiæ videntur spectare, id tamen sine aliquo peccati vinculo. Quamobrem circumcisio nostra immunda non est, sed lex & gratia data patri nostro Abrahæ est, quam a Deo tanquam signū accepit, non vt propter circuncisiōem saluus fieret, aut filij eius, sed vt ipsi filij Abrahę, a cęteris nationibus dinoscerētur. Et id quod symbolo circūcisionis latenter ostenditur, eximie seruamus, nempe vt corde circuncisi simus. Nec ob circuncisionem gloriamur, nec etiam cæteris Christianis putamus

ob id

ob id nobiliores, nec Deo acceptiores esse, apud quem nulla est acceptio personarum, teste Paulo, qui etiam ostendit nos saluos fieri non propter circuncisionem, sed propter fidem, quia in Christo Iesu nec circuncisio aliquid valet, nec pręputium, sed noua creatura. Is autem Paulus non prędicauit ad destruendam legem, sed ad stabiliendam, qui circũcisus quoq; fuit, et ex semine Beniamin. is quoq; Timotheum iam Christianum factũ ex matre Hebræa, & ex patre gentili natum circuncidit, sciens Deum circuncisionem ex fide, & præputium per fidem iustificare. Et vt ipsemet ait, factus est omnibus omnia, vt omnes faceret saluos. Iudęis tanquã Iudæus, vt Iudæos lucraretur. His qui sub lege erant, quasi sub lege esset, cum ipse non esset sub lege, vt eos qui sub lege erant, lucrifaceret. His qui sine lege erant, tanquam sine lege esset, cum sine lege Dei non esset, sed in lege Christi, vt lucrifaceret eos, qui sine lege erant. Et factus est infirmus, vt infirmos lucrifaceret, id quod fecit, vt ostenderet nõ ex circuncisione, sed ex fide nos salutem consecuturos. Vnde cum Hebręis prędicasset, tanquam Hebręus varijs sermonibus locutus est, dicens, Multifarie, multisq; modis olim Deus locutus est patribus nostris in Prophetis, ostendens eis ex ipsis prophetis, Christũ ex semine Dauidis secundum

carnem

carnem, deinde Christum eis predicauit, cum patribus nostris in tentorijs, in deserto fuisse, eosq; in terram promissionis introduxisse, per manum Iosuæ. Preterea idem quoq; Paulus inibi testatur Christum principem fuisse sacerdotum, ac in nouum tentorium intrasse, quod est sanctum sanctorum, & sacrificio sui corporis, Et sanguinis, sanguinem hircorum, ac taurorum, quo nemo accedentium poterat iustificari, aboleuisse, et sic multis modis locutus est Iudæis, multis quoque ritib9, sancta, et incorrupta fide se a suis coli patitur.

Preterea apud nos habentur semichristiani pueri illi, quos hic audio Paganos ab Romana ecclesia uocari. Qui quoniam sine baptismo moriantur, semichristiani debent appellari. quoniam filij sacrati sanguinis parentum ex baptismo, et ex spiritu sancto, et ex sangnine domini nostri Iesu Christi nati sunt, ex quibus tribus testimonijs omnes Christiani reputantur. Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, Aqua, et Sãguis, teste Ioanne in sua prima Canonica, etiam vt Euangelium dicit, bona arbor fert bonos fructus, mala uero arbor, malos. Ideoq; filij Christianorum non sunt, ut filij Gentilium, & Iudæorum, atque Maurorum, qui sunt arbores aride sine aliquo fructu. Christiani autem sunt electi in u=

tero matrum ſuarum, vt ſanctus Hieremias Propheta, & ſanctus Ioannes Baptiſta fuerunt. Inſuper infantes Chriſtianarum mulierum, ſunt electi, & conſecrati ex corporis, & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti communicatione. Nam fœminæ grauidæ, cum aſſumunt venerabile corpus domini noſtri Saluatoris Ieſu Chriſti, infans capiens inde nutrimentum, fit ſacratus. Quoniam ſicut infans exiſtens in vtero, ex eius matris affectibus, contriſtatur, ac lætatur, ſic etiam ex matris nutrimento nutritur. Et vt ipſe dominus ait in ſuo ſancto Euangelio, Siquis comederit corpus meum, & biberit ſanguinem meum, non guſtabit mortem in æternum. Rurſus ſiquis guſtauerit meum corpus, & biberit meũ ſanguinem, erit mecum. Ad hęc Paulus doctor Gentium ait, Vir infidelis iuſtificatus eſt per mulierem fidelem, & mulier infidelis ſanctificata eſt per virum fidelem, alioquin filij veſtri immundi eſſent. nunc autem ſancti ſunt. Quod ſi ita eſt, vt filij matris infidelis, ſanctificentur in patris fidelitate, multo ſacratiores eſſe debent illi, qui ex patre, & matre fidelibus nati ſunt. Ob quam rem longe magis pium erit, vocare infantes, antequam baptizati ſunt, ſemichriſtianos, ꝗ̃ Paganos. Id quoq; dixerunt Apoſtoli in ſuis ſynodorum libris, Omnes qui habent

fidem

fidem,& non acceperunt baptiſmum,merito poſſunt dici ſemichriſtiaui,qui etiam dicunt in memoratis libris,Si Iudęus,Maurus,Gentilis fidem accipere voluerit,non eſſet ilico admittendus, ſed voluerūt eum prius venire ad valuas templi,ibiq; audire conciones,& verba Seruatoris Chriſti, vt qui prius ad fidem incitatus,ac quaſi arreptus fuit,iugum legis cognoſcat, quod cum fecerit, vocari poſſit ſemichriſtianus,q̄q̄ baptizatus non ſit, quemadmodū Euangeliū docet, Qui crediderit,& baptizatus fuerit,ſaluus erit,qui uero non crediderit,cōdemnabitur.Et eſt etiam moris apud nos,ut mulieres grauidæ ante partus tempus ſemper confiteantur,ac ut corpus dominicum confeſſę accipiant. et eę,quę hoc nō faciūt, ac puerorū patres, ſi eas ad id nō impulerint, habentur impij,et mali Chriſtiani.

Pręterea ſciēdum apud nos, confirmationem, et chriſma, ſiue extremam olei unctionem, pro ſacramenao nō haberi,nec in uſu eſſe, ut uideo hic ex Romana eccleſia cōſuetudine fieri. Itē ex lege Moſi,ac Apoſtolorū inſtituto non licet nobis cibos im mūdos comedere,id facim⁹ ad omnē legis, ac ſcripturarū obſeruationē, quarū octoginta, & unum libros,tā ueteris,q̄ noui teſtamenti annumeramus, ſcilicet ex uetere quadraginta,& ſex,& ex nouo triginta,& quinq;, quem numerum ſingulorū libro-

rum computatione expressum habemus ab ipsis Apostolis, quibus libris veteris & noui testamenti nihil addere, nec minuere licet, quanquam Angelus de coelo id nobis persuadere conaretur. Et q talia auderet tentare, pro anathemate reputaretur. Quare nec Patriarcha, nec Episcopi nostri, p se, nec in concilijs putant, aut opinantur vllas leges se condere posse, quibus ad mortale peccatum obligari quis possit. In ipsis etiam Synodorum libris constitutum a Sanctis Apostolis est, oportere nos confiteri, atque quam poenitentiam, pro magnitudine singulorum peccatorum, a confessore accipere debemus. Instruunt quoque nos, quomodo orandum, & ieiunandum sit, & charitas exercenda. Pręterea hoc familiarissime vtimur, quod statim ad pedes confessoris, cum peccatum commissum est, accurrimus, & hoc faciunt omnes tam masculi, q̃ foeminæ cuiuscumq; conditionis sint. Et quotiescumq; confitemur, assumimus corpus Domini, & id quidem sub vtraq; specie, in pane azymo triticio. Quod si singulis diebus confiteamur, singulis quoque diebus accipimus venerabile sacramentum, & id tam apud clericos, q̃ apud laicos in vsu est. Et sacramentum Eucharistię nō seruatur apud nos in templis, vt fit hic apud Europæos, nec ægroti corpus Dominicum accipiunt,

nisi

nisi dum conualuerint, id fit, quoniam omnes tam laici, q̃ clerici consueuerunt illud, ad minus bis in hebdomada accipere, & omnes idem volentes facere templum accedunt. quippe nemini datur nisi in ipso templo, nec id conceditur Patriarchę, nec ipsi Precioso Ioanni. Vtimur etiam semper vno cõfessore, nec alium accipim9, nisi eo absente, quo reuerso, ad ipsum redimus. Et confessores omnium peccatorum dant nobis ex Ecclesię potestate absolutionem, nullo casu Episcopis, aut Patriarchę reseruato, q̃uis grauissimo. Vlterius presbyteri non possunt audire confessionem eius, cui confitentur. Præterea presbyteri, & monachi, & omnes Ecclesiæ ministri, apud nos suo labore viuunt. Quippe ecclesia nullas habet decimas, nec accipit, habet tamen prouentus, et agros, quos ipsi clerici, et monachi fodiunt, aut sua, aut aliena opera colunt, et nullas alias habent eleemosynas. præter eas, quæ gratis in templis offeruntur, pro exequijs mortuorum et alijs pijs rebus. nec eis licet uicatim mendicare, nec a plebe aliquid eleemosynarum extorquere.
Item in nostris templis singulis diebus, una tãtum celebratur missa, quam sacrificij loco habemus, nec plures ex ueteri instituto celebrare licet. pro qua q; dem missa, nullum precium aut mercedem accipimus, in quo ministerio sacramentum Euchari-

ſtię non oſtēditur, vt hic video fieri. inibiq; omnes ſacerdotes, & Diaconi, Subdiaconi, & templum accedentes corpus domini accipiunt, & nullam ꝓ remiſſione animarum facimus miſſam, ſed mortui cum crucibus, & orationibus ſepeliuntur in certo loco, ſuper quos mortuos, præcipue inter alias orationes, initium Euangelij Ioannis dicimus, & ſequente die a ſepulto mortuo, eleemoſynas pro eis offerimus, id etiam poſtea facimus, certis diebus. in qbus omnibus epulis funebribus indulgemus. De fide, ac religione noſtra diximus. Nunc vero quoniam poſtq̄; in Luſitaniam venimus, crebras diſpuationes, ac cōtentiones cum doctoribus quibuſdam, præſertim cum Magiſtris noſtris, Didaco Ortyſio, Epiſcopo inſulæ ſancti Thomæ, atq; regis Sacelli decano, & Petro Margalho, de delectu ciborum babuim⁹, de hac re aliquid dicere nō erit incongruum. Primum ſciendū eſt nos ex veteri teſtamento delectum ciborum ſeruare, qui delectus ab ipſo verbo dei conſtitutus eſt, quod verbū poſtea natum eſt ex Maria virgine, et ambulauit atq; verſatum eſt cū ſuis Apoſtolis. Id quoq; verbum dei ſemper viuum, integrum, inuiolatum ſermonem, ac verbum habuit. Nec id quod olim ex immūdicia prohibuit comedere, poſtea in aliquo ſui Euāgelij loco dixit eſſe cōmedendum. Id quod

in Euangelio ait, Quod per os intrat, hominem nõ coinquinare, ſed ea quæ ex ore procedũt, non ea de causa dixit, vt frangeret id quod antea cõſtituerat, ſed vt refutaret ſuperſtitionẽ Iudęorũ, q arguebãt Apoſtolos, q illotis manibus panẽ manducarent. Imo nec Apoſtoli id tẽporis, quando verſabantur cũ Dño noſtro Ieſu Chriſto, vnq̃ vſi ſunt immundis, nec guſtauerũt ea, quę in lege ꝓhibita ſunt, nec vllus eorũ eã tranſgreſſus eſt. Nec ijs tpibus, quæ paſſionẽ Dñi inſecuta ſunt, cũ Euangeliũ cœperũt prędicare Apoſtoli, vllis apud nos ſcriptis ꝓbari poteſt, eos ediſſe, aut occidiſſe immũda. Verum tñ eſt Paulũ dicere, Oẽ qđ in macello venit, mãducate, nihil interrogãtes ꝓpter cõſcientiã. Poſtea ſi qs vos vocat infideliũ ad cœnã, et vultis ire, oẽ quod vobis aponet manducate, nihil interrogantes ꝓpter conſcientiam. Rurſus, ſi quis autẽ dixerit, hoc immolatũ eſt Idolis, nolite mãducare ꝓpter eũ, q indicauit, & propter cõſcientiã, & c. Oia hęc dicit Paul9, vt placeret ijs, qui in fide nõ erãt admodum cõfirmati, quoniã inter hos & Iudęos varię cõſurgebãt diſputatiões ac contẽtiones, quas vt ſedaret, Chriſtianis nondũ ſatis confirmatis indulgentius morigerabat, & acquieſcebat. Id tñ faciebat nõ q legẽ frangere vellet, ſed vt plures ita in ceremonijs relaxandis gratificando ad fidem alliceret.

Idem

Idem Apoſtolus quoq; ait, Is qui manducat non manducantem, non ſpernat, et qui non manducat, manducantem non iudicet, quoniam is qui manducat, domino manducat, & qui non manducat, domino non manducat. Quamobrem indignum eſt, peregrinos Chriſtianos tam acriter, ac hoſtiliter reprehendi, vt ego de hac re, & de alijs, quæ minime ad verã fidem ſpectabãt, reprehenſus fui. Sed multo conſultius erit huiuſmodi Chriſtianos homies, ſiue Græcos, ſiue Armenios, ſiue Aethiopes, ſiue ex quauis ſeptem Chriſtianorum Eccleſiarum, in charitate, & Chriſti amplexibus ſuſtinere, & eos ſine contumelijs permittere, inter alios fratres Chriſtianos viuere, ac verſari, quoniam omnes filij baptiſmi ſumus, & de vera fide vnanimiter ſentimus. Nec eſt cauſa, cur tam acriter de ceremonijs diſceptetur, niſi vt vnuſquiſq; ſuas obſeruet, ſine odio & inſectatione aliorum. nec commercijs Eccleſiæ ob id excludendus eſt, ſi peregre in alienis prouincijs domeſticos ritus obſeruet.

Id prȩterea quod in Actis Apoſtolorũ habemus, nẽpe quo pacto Petrus vidit cœlũ apertũ, & vas deſcendere quoddam, veluti linteum magnũ, quatuor initijs ſubmitti de cœlo in terram, in quo erãt omnia quadrupedia, & ſerpẽtia terræ, & volatilia cœli. Cui uox dixit, Surge Petre, occide & mandu

ca, cui Petrus, Abſit Domine, quoniã nunq̃ manducaui omne commune, aut immundum. Cui vox iterum, Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Quod vbi cum tertio repetitis vicibus cõtigiſſet, ſtatim illud vas in cœlum receptum eſt. Quibus peractis, ſpiritus miſit eum in Cæſaream, ad Cornelium virum pium, & timentem Deum. Apud quem, loquente Petro, cecidit ſuper oẽs, qui verbum Dei audiebant, ſpiritus ſanctus, quo ſpiritu ſancto accepto, Petrus totam familiam Cornelij baptizari iuſſit. Quod cum cæteri Apoſtoli, ac fratres, qui in Iudęa erant, Cornelium eſſe baptizatum audiuiſſent, Petro, quod dediſſet baptiſmum, et verbum Dei Gentilibus, ſuccenſere cœperunt, dicentes. Quare introiſti ad viros præputiũ habentes, & manducaſti cum illis? Qui a Petro tota uiſione expoſita, placati ſunt, atq; Deo gratias egerunt dicentes, Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit ad vitam, & recordati ſunt verbi Domini, quod in cœlum aſcendens dixit, Ite per omnem terram, & prędicate Euangelium omni creaturæ. qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur. Tunc Apoſtoli cœperunt prędicare Euangelium per totum mundum omni creaturæ, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, atq; per omnem terram exiuit ſon-

eorum. Et hanc visionem, in qua munda, & immunda apparebant, ita in AEthiopia exponimus, munda animalia fuisse populum Israel, immunda autem populum Gentilium. Ideo vero Gentiles sunt vocati immundi, quod idolorum cultores essent, & inseruirent operibus diabolorum, quę immunda sunt. Quod autem vox illa dixit, Petre occide, id apud nos in hunc modum interpretatur, Petre baptiza, & quod dixerit, Petre comede, interpretamentum habet, ac si dixisset, doce, & prędica fidem, & legem domini nostri Iesu Christi, populo Israel, & Gentibus. Ad hæc certissimum est nullibi in scripturis reperiri, Petrum, aut alios Apostolos immunda occidisse, aut comedisse, post hanc visionem. Porro sciendum est, cum scriptura loquitur de pane, non intelligendum esse cibum, nec corporale nutrimentum, sed explicationem, ac expositionem Christi, & scripturarum doctrinæ. Cōsultum profecto esset, omnes doctores, & prædicatores de hoc linteo, quod ostensum fuit Petro, sublimia, & alta docere, & non illa quę infima sunt, & quæ nihil ad salutem videntur pertinere, ac non inde documenta aucupari, quasi fas & licitum esset nobis immunda comedere, quando ex scriptura id minime colligere possunt. Quid quod ipsi Apostoli in suis Synodorum libris præceperunt

rūt nobis ne comedamus animalia ſuſpenſa, ſuffo-cata, lacerata, neque ſemeſa ab alijs beſtijs, nec ſanguinem. quoniam dominus amat mundiciam & ſobrietatem, & odit gulam, & immundiciam, Et plurimum etiam eos dominus diligit, qui abſtinent a carnibus, & multo magis eos, qui ieiunant pane, & aqua, & herbis, vt Ioannes Baptiſta eremita vltra Iordanem fecit, qui ſemper vſus eſt herbis. Et Sanctus Paulus eremita, qui octoginta annis ſemper ieiunans, commoratus eſt in deſerto, atque Sanctus Antonius, & Sanctus Macarius, ac plurimi alij filij eius ſpirituales, qui nunquam guſtauerunt carnes. Ideoque fratres mei, non oportet nos contemnere, neque inſectari proximos noſtros, quoniam Iacobus ait, Qui detrahit fratri, aut iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. Paulus quoque docet, melius eſſe vnumquemque viuere contentum ſuis traditionibus, q̄; cum fratre Chriſtiano de lege diſputare. Rurſus non plus ſapere, q̄ȝ oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem, & vnicuique, ſicut Deus diuiſit menſuram fidei. Quapropter indecens eſt, cum fratribus de lege, aut de delectu ciborum diſputare, quod eſca nos non cōmendet deo. præſertim cum ipſe Paulus Apoſtolus dicat, Nec ſi manducauerimus abundabimus, nec ſi non manducauerimus,

deficiemus. Iccirco altiora, & cœlestem cibũ quęramus, & has infimas & inanes disputationes omittamus.

Hæc omnia quę de traditionibus scripsi, non ad disputationem, nec cõtentionem scripsi, sed vt meos quatenus fieri potuit, protegerem, ac defenderẽ contra acerbissimas multorum reprehẽsiones, quibus nulla fuit reuerentia, quo minus potentissimũ Preciosum Ioannem, ac nos eius subditos conuicijs proscinderent, ac Iudęos, & Mahumetanos appellarent, eo quod circũcisionem seruamus, & Sabbatum sanctificamus, vt Iudæi. Deinde quod veluti Mahumetani, ad occasum solis vsque ieiunamus, id hominem Christianum minime decere asserentes. Id quoque acerbissime obijciunt sacerdotum coniugia, vt laicorum licita esse apud nos. Præterea nec id sine morsu omittitur, quod primo baptismo, quasi diffisi, singulis annis rebaptizamur, quod præter viros, etiam mulieres circuncidantur, more nec apud Iudæos quidem recepto. Denique quod delectum ciborum sanctissime obseruatum volumus. Postremo, quod infantes, qui ante baptismũ, Pagani vocari solent, semichristianos nũcupemus. Quibus obtrectationibus coactus sum talia dicere, vt nostros purgarem ab huiusmodi calumnijs, & vt Doctores sacræ Ecclesię Romanæ, redderem nobis

nobis affabiliores. A quibus (nescio q̃ pie) mihi interdictum est sumere corpus Dominicum, postquã in Lusitaniam veni, quod spacium est septem annorum, & (id quod non sine dolore, ac lachrymis dicam) reputor inter fratres Christianos, tanquam Ethnicus, & Anathema. De quibus rebus ille, qui omnia vegetat, videat, cuius iudicio oĩa cõmitto.

Ego autem non sum missus a potentissimo domino meo, Imperatore Aethiopum, ad Romanũ Pontificem, & Serenissimum Ioannem Lusitanię Regem ad disputationum & contentionum rixas, sed ad amicitiam & societatem contrahendam, nõ autem ad traditiones humanas, vel augendas, vel diminuendas. Sed vt de erroribus Arrij principis hereticorum diligenter exquirerem, & intelligerẽ, an Europęi Christiani cum nostris, ad huius hominis opiniones deuincendas, cõuenirent. Propter cuius errores Nicęę, sub Iulio Papa congregatum fuit concilium trecentorum, octodecim Episcoporũ. Ac deinde vt scirẽ, an id apud Europęos Christianos seruaretur, quod Apostoli in suo Synodorum libro præcipiunt, scilicet vt singulis annis bis in Ecclesia Christi concilium celebretur, in quo de rebus fidei rationem habendam statuerunt. Quorum primum voluerunt cogi ad festum Pentecostes, secundum, decima die Octobris.

Deinde

Deinde vt intelligerem, quomodo inter nos conue-
niret de erroribus Macedonij, cuius cauſa, ſub Da-
maſo Papa congregatum fuit Conſtantinopoli cō-
cilium centum quinquaginta Epiſcoporum. Prę-
terea de erroribus Neſtorij, propter quem ſub Cœ-
leſtino Papa congregatum fuit in Epheſo concili-
um ducentorum Epiſcoporum. Poſtremo vt etiā
ſcirem de quarto ac magno concilio Chalcedoniē-
ſi, in quo propter errores Eutychis, congregati
fuerunt ſexcenti, triginta duo Epiſcopi, quo tem-
pore Pontificatum obtinebat Romanum S. Leo,
ex quo concilio varijs diſceptationibus habitis, &
nihil ad concordiam Eccleſiæ conſtituto, atque re
infecta, omnes diſceſſerunt, vnuſquiſq; ſuam re-
tinens opinionem. Quarum Synodorum libros,
& aliarum, quæ poſtea celebratæ fuere, potentiſſi-
mus Dominus meus Aethiopum Imperator, pe-
nes ſe habet, & de hac zizania, quam aduerſarius
veritatis Diabolus ſeminauit inter Chriſtianos,
Dominus meus plurimum dolet, vna cum omni-
bus ſuis ſubditis Chriſti fidelibus. Noſtri certe ab
exordio primitiuæ Eccleſiæ Romanum Pontifi-
cem, vt primum Epiſcopum agnouerunt, cui eti-
am hodierno die, vt Chriſti vicario paremus. In
cuius curia frequentiſſime eſſemus, niſi obſtarent
magna itinerū interualla, ac multorum Mahume-

tha-

thanorũ regna interiecta, quæ transitũ impediunt, ita vt susceptis maximis periculis, nihil tamen effi cias. Qũq̃ prudẽtissimus, & inuictissimus Rex Emanuel felicis memoriæ, qui primus nõ sine cœlesti numine itinera Orientaliũ Indiarũ suis nauigationibus aperuit, magnã spem præbuit, id in posterũ cõmodius futurum. Is enim superato Oceano Rubrũ mare suis classibus edomuit, nihil deterritus magnitudine sumptuũ, quo et Christi fidẽ augeret, & ad vsum nostræ amicitiæ, quasi viã patefaceret, & id quoniã iã factum est, et vtraq; Gens alterius opibus vti potest, breui speramus fore, vt ab Lusitanis, vna cum nostris, armis omnes Mahumetani, cæterique Ethnici, ex toto mari Erythræo, ac vniuersa Arabia, Perside, ac India depellantur. Itidẽ & illud futurum confidimus, pace inter omnes Europæos Christianos composita, vt etiam ex Mediterraneis locis, Ponto, alijsque prouincijs, inimici Crucis profligẽtur, vt sit iuxta Christi verba, super faciẽ terræ vna lex, & vnũ ouile, & vn9 pastor. Cuius rei oracula duo habemus, alterũ ex ꝓphetia, S. Ficatoris, alterũ ex sancto Synoda eremita, nato in extremis Aegypti cautibus, quorũ neutrũ ab altero dissentit. Et ex quo Dñs meus potentissim9, legatos serenissimi et prudentissimi Regis Emanuelis accepit, videtur fides oraculorum,

ad euen

ad eueta properare. Certe iam inde noster princeps nihil magis cogitat, consilijsque, & armis meditatur, q̃ vt Mahumetani de facie terræ delcantur. His de causis, alijsque, quas coram serenissimo Rege Ioãne Emanuelis filio exposui, istuc missus sum a domino meo potentissimo, non ad friuolas, & inanes disputationes. Atq; vtinam instituta, atque conatus Principis nostri, pro quibus legatus sum, Deus optimus, maximus ad finem optimum, & ad suam gloriam perducat. AMEN.

His omnibus explicatis, obiter & breuissime aliquid de statu nostri Patriarchę, ac Imperatoris exponam. Primum sciendum solenni ritu Patriarcham nostrum ab Hierosolymitanis Monachis nostris, qui ibi apud sepulchrum Domini habitant, suffragijs creari, idq; hoc modo. Vita defuncto Patriarcha, statim Imperator noster Præciosus Ioannes nuntium aliquem expeditũ mittit Hierosolymam ad Monachos ibidem agentes, vt dictum est, qui nuntio accepto, ac muneribus, quę Imperator Dominus noster ad sanctũ sepulchrũ dono mittit, continuo alium Patriarcham suffragijs plurium eligunt. Sed fas non est alium, q̃ Alexandrinum eligere, ac moribus incorruptum. Quo creato, suffragia sua obsignant, eaq; legato,

qui ad id venit, in manibus tradũt. Is statim Cayrum contendit. quo ubi uentum est, Patriarchæ Alexandrino, qui ibi semper sedes habet, creationem illã legendam porrigit, Cognito autem, quẽ ex Alexandrinis delegerunt, uirum tantis honoribus destinatum, cum legato in AEthiopiam mittit, qui ex ueteri instituto Monachus ordinis diui Antonij eremitę debet esse, cum quo in AEthiopiã confestim nuncius proficiscitur. ubi cum magno gaudio, & honore ab omnibus excipitur. In quo negotio aliquando annus unus, & alter trãsigitur, interimque Præciosus Ioannes de prouentibus ipsius Patriarchę pro libitu dispensat. Pręcipuum aũt Patriarchæ officium est, sacros ordines dare, quos nemo, ipso excepto, aut dare, aut auferre potest. Cæterum nullum Episcopatum, aut Ecclesiæ beneficium in vllos confert. id solum ad Preciosum Ioãnem spectat, qui omnia pro suo arbitrio dispensat. Mortuoque Patriarcha, cuius ditiones, ac prouentus amplissimi sunt ex solido omnium illius bonorum fit hæres. Est prætereа Patriarchę munus, excommunicationibus aduersus contumaces procedere, quarum tam arcta obseruatio est, vt præuaricatori pœnæ perpetuæ inediæ vsque ad mortem infligatur. Indulgentias nullas dat, neq; concedit. Nec pro vllo delicto, quantũ-

 cunq;

cunq; magno, cuiquam sacramenta Ecclesię interdicuntur, nisi tantum propter homicidia. Ipsum nomen patriarchatus, nostro idiomate Abunna dicitur. Cæterum qui nunc hoc solium tenet, proprio nomine, quod ex baptismate accepit, Marcus vocatur, vir centum annorum. aut vltra. Sciendum etiam apud nos Calendis Septembribus annum incipere, qui dies semper incidit, in vigiliam Ioannis Baptistæ. Reliqui dies festi, vt Natalis D. Paschę, aliįque deinceps eodem tempore, apud nos celebrantur, quo in Ecclesia Romana. Id quoque dissimulanter prætereundum non est, apud nos diuum Philippum Apostolum, Euangelium & fidem Seruatoris Christi prædicasse. Quod si libeat sciscitari de agnomine nostri Imperatoris, is sibi persuasum habeat, illum perpetuo appellari Præciosum Ioannem, & non Presbyterum Ioannem, vt hic falso passim iactat. Scribitur enim nostro sermone his characteribus ጃን ፤ ብላል : qđ sonat Ioannes Belul, hoc est, Ioãnes Preciosus, siue Alt9, et ĩ Chaldaica lingua sic scribit̃ ጃንጓ : ዕንቈ quod est Ioannes Encoe, id si interpreteris, etiam Ioannis Præciosi, siue Alti significatum habet, nec est nominandus, vt Matthęus falso indicauit, Imperator Abexynorum, sed Aethiopum. Matthęus

enim

enim, quoniam Armenius erat, non poterat res nostras perſpicue ſcire, præſertim eas, quæ ad fidem ſpectabant. Iccirco multa coram prudentiſſimo felicis memoriæ Rege Emanuele expoſuit, quæ minime apud nos habentur. Id autē fecit nō quod mentiri voluerit, quippe vir bonus erat, ſed quod in rebus religionis noſtræ non admodum erat edoctus.

Regnorum autem & Imperij ſucceſſio, non in filium maximum natu tranſmittitur, ſed ad eum, in quem pater id conferre vult. Et is qui modo Imperium tenet, ordine naſcendi tercius eſt, quod pia quadam reuerentia emeruit. cum enim filij a patre moribundo, in regijs ſolijs ſedere iuberentur, cęteris id facientibus, ſolus id facere recuſauit, abſit, inquit, id mihi tribui, ut in cathedra domini mei ſedeā. Qua pietate a patre circumſpecta, ei regna ac imperium tradidit. vocatur is autem Dauid. Cui⁹ imperij ditiones tam Chriſtianorum, q̃ Ethnicorum miræ amplitudinis ſunt. In quibus multi Reges, & reguli, comites, barones, ac proceres, multaꝗ nobilitas ineſt, ad eius mandata obtemperātiſſima. In cui⁹ omnibus ditionibus, nulla prȩter peregrinam habetur moneta. Aurū vero, & argentū pōdere datur, ac accipit. Oppida & ciuitates apud nos permultæ ſunt, ſed nō tales, quales hic in Luſi

tania videmus, id magna ex parte inde venit, quod Preciosus Ioannes semper in castris, & tentorijs versetur. Quae consuetudo ideo recepta est, vt Nobilitas continue, & perpetue, se in rebus militaribus exerceat. Nec illud praetereundum videtur, nos ab omnibus lateribus circundatos esse, ab hostibus nostrae fidei, cum quibus crebro confligimus, semper secundo Marte vsi, quas victorias numinis auxilio imputamus.

Ius autem scriptum, apud nos in vsu non habetur, nec litigantium querelae libellis, sed ore peraguntur, id fit ne lites auaricia iudicum, & patronorum, in longum protrahantur.

Id quoque admonitione dignum videtur, Matthęum non fuisse ab Imperatore nostro Dauide missum, ad inuictissimum, potentissimumque Regem Emanuelem, felicis memoriae, sed ab Regina Helena vxore Imperatoris, cognomento Manus Marię, qui huius Dauidis, de quo loquimur, auus fuit, quae tunc temporis ob tenellam Dauidis ętatem, regnorum gubernacula administrabat, mulier haud dubie prudentissima, & sanctissima. Eadē ista Helena duos composuit libros sermone Chaldaico, vt erat doctissima. Quorum vnus dicitur Enzera Chebaa, id est, Laudate Deum in organis, in quo de trinitate doctissime disputat, & de ma-

tris

tris Christi Mariæ virginitate. Alter vocaẽ Chedale Chaay, hoc est, Radius solis, in quo acutissime de lege Dei disceptationes habet.

Omnia hæc de fide, religione, ac patriç nostræ statu, ego Zaga Zabo, quod gratia patris interpretatur, Episcopus, & sacerdos, ac Bugana Raz, nẽpe miles, ac Prorex prouinciç, quç Bugana dicitẽ, nec tibi in Christo filiolo meo charissimo Damiano petẽti, nec vlli homini talia flagitanti denegare potui, aut negare licuit duabus de causis. quarũ prior est, quod in mandatis habeo a potentissimo domino meo Precioso Ioanne Aethiopum Imperatore, omnibus me interrogantibus de fide, religione, ac prouincia nostra, ne quid clam haberem, sed ex fide veritatem rerum, scriptis, & verbis exponerem. Secunda quod operç precium existimarẽ, mores, ritus, instituta nostra, & locorũ situs in publicam notitiã venire. Quas res nemini ad hunc vsq; diem scripsi, nec verbis exposui, non quod ad id laboribus meis parcere vellem, sed quod null9 Christianorum hominum, postquam in Lusitaniam veni, a me talia cognoscere appetiuit. De qua re non potui, nec possum satis mirari. Te vero quem rerũ nostrarum cupientissimum multis argumẽtis iudico, per Christi plagas, ac crucem oro, vt hanc nostram fidei, ac religionis confessionem, in linguam Lati

Latinam conuertas, vt per te liceat omnibus pijs Europæis Christianis, ritus, ac integritatem mo rum nostrorum intelligere.

Porro si tibi inter tuas peregrinationes Romam petere contingat, tūc nomine meo Pontificem, ac venerandos Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, cæterosque bonos Christi cultores, per Iesum Christum, in osculo pacis salutes, petasque ab ipso Pontifice, vt ad me remittat Franciscum Aluarez, litteris illis suis instructum, quibus Domino meo potentissimo AEthiopum Imperatori respondeat, quo tandem in patriam redeam, meosque lares inuisam, nimium enim diu hic detentus fui, vt ante obitum meum, qui ex nimio senio, pro foribus est, mandata perferam. reliquias deinde vitę, transacta hac legatione Deo consecrem, diuinisque rebus totus vacem. Cęterum te oro, si aliqua in nostris scriptis non fu erint satis composita, aut ordinata, vt ipse tu id ad phrasim latinam coaptes, sed ita, vt nihil de sensu immutes. Postremo te obsecro, vt inter vertēdum exquiras diligenter, vetus, & nouum testamentum, vt intelligas ex quibus locis meas autoritates excerpsi, quo certius vertas. Quod si omnia non fuerint tam feliciter tractata, q̄ forsitan aliquis cu riosus, aut scrupulosus exigat, id condonandum

erit

erit inopiæ, & penuriæ librorum Chaldęorum, quos penes me non habeo, quos enim habui, iniquitas fortunę in itinere perdidit. Quamobrem destitutus omnium librorum auxilio, nihil, nisi quod recēs memoria adferebat, dictare potui, sed ea omnia certissima fide. Vale filiole in Christo dilectissime. Vlyssippone, vigesimo quarto Aprilis, Anno salutis nostræ millesimo, quingentesimo, trigesimoquarto.

Postquam hæc omnia scripsi, venit mihi in mentem locus ille, vbi dico Christum descendisse ad inferos, pro anima Adæ, atque pro anima ipsiusmet Christi, quam ipse Christus acceperat ex sancta Maria virgine matre sua. De qua re habemus testimonium verissimum, in libris, quos regiminis vocamus, quos Christus Iesus Seruator noster Apostolis tradidit, in qb⁹ habent hęc verba, quę mysteria doctrinarū appellantur. Quorū autoritate, & testimonio, omnes sine vlla hesitatione, in hac sententia versamur. Ego tamen postq̄ in Lusitaniam veni, depręhendi Theologos diuersa tradere, contra nostrum omnium opinionem, quæ tam certa est, vt non hoc solum, sed etiā omnium hominū animas, ab Adam ꝓfluxisse afferamus, & vt caro nostra est ex seminio carnis Adę, ita q̄q; anima nrā, quasi lucerna in aīa Adę accensa.

ſa originem ſuam, & naturam ex Adam trahit. Ex quo apparet nos omnes ſemen eſſe Adæ ex carne & anima.

Hiſce characteribus, manu propria ipſius Oratoris omnia ſupra ſcripta, ſubſignata erant.

+

ብጕና : ራእከ : ሊቀ : ካህናት : ጸጋ : ዘአብ :
ቃለ : ሐዋ : ዘንጉሥ : ብ.ትሉ : ሐዋ : ልብነ :
ድንግል :

DEPLORATIO LAPPIANÆ Gentis, Damiano a Goes autore.

NON indignum puto Pontifex Maxime, in calce huius nostri opusculi, quoniam ad fidem, & vnionem Ecclesiæ hæc quoque spectant, Ioannis Magni Gothi, Archiepiscopi Vpsaliȩ in regno Suetiæ (vt ab eo ad miserandam Lappianā gentem veniamus) aliquam mentionem facere. Is autem Ioannes Magnus Gothus, vir est optimis parentibus, ac diuitibus natus, sacrarum literarum non vulgariter peritus, probitate vitæ spectatissimus. Ecclesiȩ Romanȩ ita addictus, vt eius causa amplissimum Vpsaliæ archiepiscopatū cum prouentibus plus minus quadraginta millium aureorum in singulos ānos, vna cum fundo paterno amiserit. cuius dignitatis, ac bonorum iactura, ab fluctibus fortunæ agitatus, in Prussia, Gedani diu tenuiter victitans delituit. Vbi (interim quod mihi regis mei negotia in illis Germaniȩ partibus tractanda erant) cum eo, ac cum Olao Magno Gotho eius fratre, indissolubilem contraxi amicitiam. Hos inopinate postea Vincentiæ re-

peri multo tenuius, q̃ antea degentes, quem locum ex illis vltimis terrarum oris, propter promulgatum Cōcilium, ex quo nonnihil spei sibi, ac suis calamitatibus conceperant, adeundum esse proposuerant. Concilio tandem intermisso, ij boni viri iam a suis facultatibus plane destituti, quibus dum ampliores essent, sæpius in Aquilonaribus illis partibus, pro Romana Ecclesia pugnauerant, & adhuc (si res successisset) pugnaturi essent, Venetias emigrãt, vel aliena liberalitate, vel suis laborib9, prȩsertim docendo, ac instituendo, victum quæsituri, nullis enim alijs subsidijs niti poterãt, nisi quod in numinis auxilio totam spem reposuerãt. quo cum peruenissent, solum ab Hieronymo Quirino Patriarcha Veneto, in ipso Patriarchatu humanissime accepti hospitantur, vbi ad hunc vsque diem dilatũ Conciliũ expectantes hȩrent. Sub huius Vpsaliensi Archiepiscopatu, pars illius vastȩ Lappianȩ prouinciæ habetur. Cuius indigenæ Christi Seruatoris nostri leges minime norunt, id quidem vt a multis, tum bonis, tum fide dignis viris, dum in illis prouincijs versarer, ob turpissimũ Prȩlatorũ, & nobilium quȩstum, ac auariciam accidere intellexi. Nam si Christiani essent, liberi essent ab illis vectigalibus, & tributis, quib9 ipsi, vt Ethnici multantur, nobilitas contra cum Episcopis ditescit.

Vetãt

Vetāt igitur eos Christianos fieri, ne subditi suaui iugo Christi, aliquid lucelli eorum tyrannidi, et rapacitati subducant, & aliquid ex vectigalibus decrescat, quibus gens illa miseranda, ab ipsis Monarchis, turpiter & insatiabiliter premitur et torquet. qui impatiētissime ferūt, si illi Christiani facti, nō longe plus vectigalium ipsis penderent, q̄ꝫ cæteri Christiani suis principibus pendūt. ac proinde desformem istum, & sacrilegū quæstum fidei, ac religioni Christianę, cōtempta tot animarum salute, anteponunt, vere habentes claues, quibus nec ipsi intrant, nec alios intrare sinunt. Auariciam sane inexplebilem, & impietatem intolerabilem, ac a pijs pectoribus, armis, & scriptis, deniq; totis viribus expugnandam, quam proculdubio sopitam hoc tempore habuissemus, si hic bonus vir in pristinum suum honorem restitutus esset, nihil enim magis cupit, nihil acrius meditatur, q̄ quo pacto hæc gens ad Christi fidem reduci possit, nihil flebilius deplorat, q̄ꝫ quod se autore (id quod sæpe animo voluerat) hę miserādę pecudes adhuc ꝓpter impiā religionē, per Christianam fidē Christi oues factæ non sint. nec tā queritur se ab Archiepiscopatu, vel bonis auitis depulsum, q̄ qꝫ careat neruis, auxilio, & facultatibus, quibus hanc Lappianam plagā, et medicari, & sub Christi iugū mittere, et Romanæ

Ecclesię coniungere possit. Id quidem postea mihi sępius per literas confirmauit, quibus nondum ipse placat⁹, acrem huius negotij, in fine illius primæ Preciosi Ioannis legationis(quam ipsi Ioanni Magno Gotho consecraui)mentionem feci, ne tū quidem mihi ipsi in hoc negotio satis feci, sed cum Erasmo Roterodamo meis literis egi, vt causam isti⁹ rei scriptis commendaret. Postmodum in illius contubernio agens, quod mihi cū eo Friburgi Brisgoiæ, ad quincꝫ menses fuit, pręsens cum pręsente verba super eodem negotio feci. Quibus rebus impulsus, constituerat de hac re iustum volumen emittere. mortis tñ interuentu, operis materia, quā iam congesserat, dissoluta est. Nihilominus in suo Ecclesiaste tam nefandam impietatem nō obticuit, quę sane talis est, vt omnes Christianos, quibus potētia, & doctrina a deo concessæ sunt, posset quodammodo reos facere, & ab eis in vltimo iudicio, coram iusto Christo iudice vindictam petere.

Videant iam Christianorum Monarchæ, quam rationem, quem calculum tantarum perditarum animarum, in nouissimo die ad Christi tribunal, vbi nec gratię, nec indulgentiæ locus est, nec blandimenta, nec assentationes recipiuntur, redditurí sint. Tu tamen Pontifex Maxime is iam solus es, qui huic morbo mederi potes. Tu iam is es,

qui

qui huic Genti vias domini demonſtrare potes, & vt recte in ijs ambulent, dirigere. Tu ſolus eas de inferno inferiore redimere valebis. per te paruulis Chriſtũ accedere licebit, & in virtute dexterę tuæ a dæmonum catenis, ac inſidijs liberari, & copioſa Chriſti in hoc, & in alio ſęculo redẽptione frui. Vide quam palmam obtinebis, ſi meſſis illa multa, te operario in horreum Chriſti comportetur. Nec dubium eſt, quin comportabis, modo incipias. Sunt hodierno die cum Goſtauuo Suetiæ, & Gothiæ rege aliquot Magnates, ab eccleſia Romana reciſi. Sunt in ipſis quoque regnis, qui omnino ex diametro diſſentiunt. poſſis ad vtroſque literas pro tua dignitate, & paſtorali officio dare. eoſque per Chriſti plagas (hunc enim omnes, ꝙquam ab ipſa Romana Eccleſia diſſentiunt, filium dei, & Seruatorem noſtrum fatentur) obteſtari, vt hanc orientalem, & occidentalem Lappiam, cum Fimmarchia, Scricfinia, & Biarmia ampliſſimis prouincijs, quarum maior pars Chriſtum non nouit, ad eius ſuauiſſimum iugum venire permittant, ab eiſq; tantum aucupentur, & extorqueant, quantũ alij Chriſtiani principes, a ſuis ſubditis, vel iure poſtulare, vel precarijs exactionibus obtinere conſueuerunt. Ad id non tantum literę, ſed viri quoq; docti, & ſanctitate vitæ probati mittendi videntur,

tur, vt hæ prouinciæ, Romanę Ecclesiæ per Christi fidem coniungantur. Quibus per te vna cum AEthiopica gente, ad veram Christi legem adductis, & si populi irascantur, Dominus sedens super Cherubim regnet, & terra moueatur, ipsaq; exultet, & insulę multæ lætentur. Vale Pontifex Maxime in Christo Iesu, AMEN.
Ex Louanio Cal. Septemb. Anno, M.D.XL.

Quoniam nonnihil chartæ supererat, hæc de Lappijs breuiter adijcere uolui.

LAPPIA *mari Botnico interiecto in orientalem, & occidentalem diuiditur, cuius æquoris extremū, Tornia est. Ab oriente lacum album tangit, ad septentrionem uarias prouincias amplectēs, ad incognitum se extendit. ad occidentem Islādiam respiciens, parti Noruegiæ est contigua. ad meridiem, ab altera Noruegiæ parte, Suetia, Finlandia ac ab utraque Botnia cingitur. Lappia enim orientalis Ecclesiam Diui Andreæ in gradu eleuationis poli octogesimo quarto habet, quæ magnifico & sumptuoso templo, ac doctis, & sacrarum literarum eruditis uiris ornatur. Ecclesia hæc Archiepiscopo Vpsaliensi obedit, & obtemperat. sub cuius diocesi sita est. Nihilominus eius circumuicini, siue incuria, siue auaritia Prælatorū, & Magnatum (ut dictum est) Christum non agnoscunt. Lappia latino sermone interpretatur inepta, siue secors prouincia. nomen puto inditum inde, quod ex nimio & intenso frigore, solum tanq̄ stupidū, minime aptum sit, nec ad recipiendū, nec ad procreandum fruges. Indigenæ istius prouinciæ, neruosi, & mediocris staturæ sunt, mire dexteri, & agiles in arcubus, & sagittis utendis. quā artem iaculandi ab incunabulis sic exercent, ut puero a scopo erranti cibus non detur tātisper, donec in eum recte sagittā dirigat. Pellibus non inele-*

inelegãter cõtextis loco uestiũ praecipue utũtur, qbus se a frigoris iniuria tuẽtur. quod ita etiã pati assueuerũt, ut dũ opus sit, id sine aliquo pelliũ munimine expugnare ualeãt. In tabernaculis habitãt, nec domus eis alicui usui sunt, quippe saepius hinc inde migrãt. Aliam uiuendi rationẽ q̃ uenationis, aucupij, & piscationis non habent, in quibus plurimũ praestant. Est enim prouincia illa istarum rerũ feracissima. Agrũ non colunt, nauiculis utuntur, sine aliquo ferreo clauo cõpactis, quibus, piscibus aere exciccatis, ac pellibus onustis ad uicinos nauigant, ut permutatione tantũ ãnonã & pecuniã, nullo sermone adhibito, sed solis nutibus agẽtes, acquirãt. Id solũ accidit ob linguae barbariẽ, & asperitatem, quae a uicinis nullo pacto intelligitur, alioquin in suis permutationibus sagaces, & expertissimi sunt. Gens bellicosa, & animosa est. Loco equorum utuntur animalibus, quae Raingi suo sermone uocãt, magnitudinẽ & colorẽ asini, ũgulas bifidas, formam, atq; cornua ceruorum habentibus, sed cornua lanugine quadã cooperiũtur, & humiliora, & ramis rariora cerui (ut ipsi uidimus) sunt. haec tãtae sunt uelocitatis, ut spatio xij. horarum uehiculum ad. xxx miliaria Germanica pripiãt. In quorũ pgressu, lẽto uel celeri, ex tibiarũ articulorum agitatione, ad instar nucũ collisionis crepitus auditur.

Religio istius gentis est, & ignem, & statuas lapideas pro dijs habere. Ex quauis re animata eis mane occurrente, totius diei euentum iudicant, & augurantur. Matrimonium obseruant, & mire sunt Zelotypi. Incãtamentis sic pollent, ut inter multa alia dictu mira, quae praetermitto, naues in medio cursu retineant, sic ut nulla ui uentorum amoueri possint. Quod malum solo uirginum excremento foris nauium ac transtris illitis, curatur, a quo spiritus illi, ut ab incolis accepi, natura abhorrẽt.

Finis.

ERRATA.

A *facie 5. uersu 7. pro ipso, eius.* B. *fa. 6. lin. 18 pro beb almandeb, babel mendel.* ¶ C *f. 6. li. 11. p tus, tuis.* ¶ H *fa. 8. lin. 7. Episcopi aut clerici.* ¶ I. *facie. 7. lin. 7. pro Iudich Indich.* ¶ K. *f. 3. li. 20. ex Romanae Ecclesiae consuetudine. Ibidem fa. 6. li. ultima, Id uero quod* ¶ M. *fa. 1. li. 24. poena perpetuae inediae.*